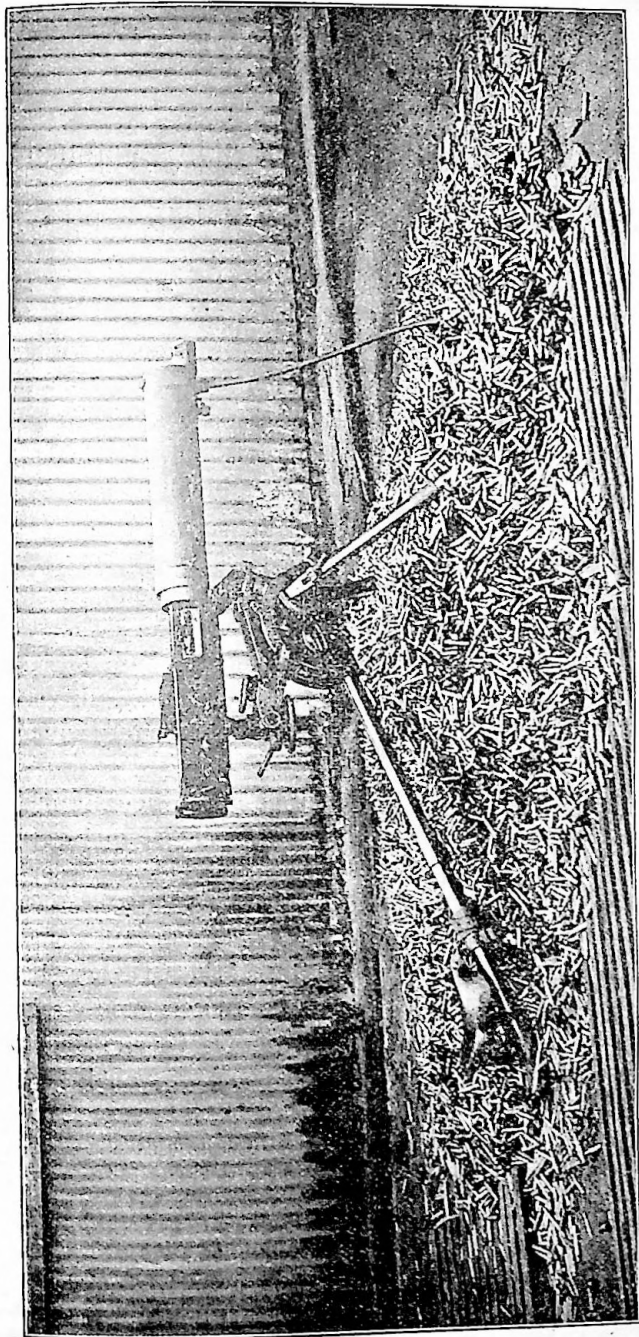

VICKERS LTD.

Vickers watergekoelde mitrailleur 6.5 m/m na 120.000 schoten te midden der 50.000 laatste
in 4 uur verschoten hulzen.

NEDERLANDSCH-ENGELSCH TECHNISCHE
HANDELSMAATSCHAPPIJ — 'S-GRAVENHAGE

Bijeenkomst van 19 December 1922 te Amersfoort.

Voorzitter: Z.Exc. Luitenant-Generaal b.d. H. KEMPER.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik open de bijeenkomst en heet U allen welkom.

Het Bestuur heeft gemeend goed te doen, in dezen winter ook weder eens een bijeenkomst buiten Den Haag uit te schrijven. De keuze viel ditmaal op Amersfoort. Het is ons een voldoening uit de talrijke opkomst te mogen afleiden, dat die keuze bij de Amersfoortsche leden blijkbaar in goede aarde is gevallen.

Gelukkig, Mijne Heeren, behoeft ik slechts zeer kort uw aandacht voor huishoudelijke bezigheden te vragen.

Een paar mededeelingen intusschen heb ik te doen.

Ten eerste moet ik herinneren, dat het in onze bijeenkomsten gewoonte is niet te rooken vóór de pauze. Ik vertrouw, dat de heeren met deze gewoonte wel rekening zullen willen houden.

In de tweede plaats dit: In de vorige aflevering van ons Orgaan hebben de heeren kunnen lezen, dat het Bestuur voor de 4e bijeenkomst in dit seizoen in uitzicht stelde een voordracht van den Kapitein v.d. Generalen Staf PREY over de mobilisatie van onze gereorganiseerde landmacht. Die voordracht valt helaas uit. Het Bestuur heeft echter het voorrecht gehad den Majoor der Infanterie VAN MUNNEKREDE — U allen wel bekend — bereid te vinden in het laatst van Maart a.s. in te leiden het onderwerp: Samenwerking van infanterie en artillerie. We zijn verlangend van hem te vernemen, hoe men over dat h.t.l. altijd nog niet opgeloste vraagstuk tegenwoordig in Frankrijk denkt!

Ten derde, Mijne Heeren, moet ik er u op wijzen, dat het Bestuur — zuinigheidshalve — dezen avond niet over een stenograaf beschikt. Aan heeren, die aan het debat deelnemen, wordt daarom beleefd verzoekt spoedig — uiterlijk

binnen vier dagen — het door hen gesprokene op schrift te doen toekomen aan het Secretariaat. Ik vertrouw, dat we ook in deze op medewerking zullen mogen rekenen.

Ten slotte herinner ik aan het verzoek, op het convocatiebiljet vermeld, dat zij, die na den inleider het woord wenschen te voeren, zich van te voren daartoe bij den voorzitter aanmelden. Tot nu toe hebben zich twee sprekers opgegeven. Op dit oogenblik — en anders uiterlijk bij den *aanvang* van de pauze — bestaat nog de gelegenheid, zich te doen inschrijven.

En thans, Mijne Heeren, geef ik het woord aan den inleider tot het houden zijner voordracht over:

**BESCHOUWINGEN OVER MODERNE GEVECHTS-
VOORSCHRIFTEN, IN HET BIJZONDER
WAT DE INFANTERIE BETREFT.**

De heer v. SLOBBE: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren.

Nadat ik de uitnoodiging van het Bestuur onzer Vereeniging om een voordracht te houden over „Moderne gevechtsvoorschriften, in het bijzonder wat de infanterie betreft”, had aangenomen, vroeg ik mij af op welke wijze ik het onderwerp zou behandelen. Stof was voldoende aanwezig; het kwam er op aan deze zoo te beperken en samen te vatten, dat zij in den tijd en de ruimte, die mij beschikbaar werden gesteld, kon worden behandeld. Aanvankelijk was ik van plan, aan de hand van de moderne gevechtsvoorschriften, de tegenwoordige infanterietactie voor U op te bouwen, doch ik gevoelde, dat ik dan, in verband met de juist genoemde noodzakelijke beperking, U slechts een zeer onvolledig tactieboek zou kunnen aanbieden. Het was daarom, dat ik besloot tot het houden van beschouwingen, die beoogen het zoeken naar oorzaken, het aangeven van redenen; beschouwingen, die in groote lijnen de ontwikkeling van de infanterietactie willen aantonen en tevens een opbouwende critiek willen leveren op onze moderne gevechtsvoorschriften, waarvan het samenstel langzamerhand tot stand begint te komen.

Van den wereldoorlog nam ik hoofdzakelijk in aanmerking de gebeurtenissen van het Westfront.

Toen bij het begin van den wereldoorlog de groote legermassa's tegen elkander botsten, bleek al spoedig, dat daar, waar de ruimte tot manoeuvreeren, tot omvatten, verloren ging, de aanvaller niet bij machte was den verdediger te verslaan. Alle pogingen om frontaal door te stooten faalden, ofschoon de verdediger zich in die periode van den strijd bepaalde tot het nemen van zeer eenvoudige maatregelen.

De Fransche reglementen van vóór den oorlog waren geen groote bewonderaars van de versterkingskunst. Zij erkenden wel de waarde ervan, maar zij wezen toch met nadruk op het zeer tijdelijke karakter, dat versterkingen in den veldoorlog dienden te behouden; zij waarschuwden scherp tegen eene vastklamping aan den grond, die zij in strijd oordeelden met eenen goeden offensieven geest.

Ofschoon de Duitschers de waarde der versterkingskunst hooger aansloegen, zelfs, onder sommige omstandigheden, vóórstellingen en schijnstellingen voordeelig achtten, beperkten zij zich bij de verdediging tot het aanleggen van een enkele, zoo mogelijk groepsgewijze versterkte, meestal zeer sterk bezette lijn.

De groote kracht, die de verdediger bleek te bezitten, was niet geheel en al eene verrassing. Immers in den Russisch-Turkschen oorlog van '77—'78 en nog meer in den Russisch-Japanschen oorlog van '04—'05 had deze kracht zich reeds geopenbaard. Sommige militaire schrijvers hadden dan ook vóór 1914 voorspeld, dat in een grooten Europeeschen krijg de legers tegenover elkander zouden vastloopen in vrijwel onaantastbare liniën, aanleunend aan natuurlijke hindernissen of aan neutrale rijken.

De gevechtsvoorschriften der oorlogvoerenden gingen echter nog uit van het standpunt, dat een frontale aanval met de te velde medegevoerde middelen mogelijk was. Wel erkenden zij, dat de eigenschappen van het infanteriegeweer, vooral op de korte afstanden, het vuur van dit wapen een groote uitwerking beloofden, maar zij meenden, dat het den

aanvaller zou kunnen gelukken, zij het dan ook zeer langzaam, het vuuroverwicht te verkrijgen en zich naar den verdediger vooruit te werken. Men rekende daarbij op een krachtigen steun der artillerie.

Voor al de Franschen achtten dien steun een eerste voorwaarde voor het slagen van een aanval. Het „Decret sur le service des armées en campagne” van September '13, welk decreet, staande tusschen het „Règlement sur la conduite des grandes unités” van October '13 en de speciale reglementen der wapens, een soort algemeen gevechtsvoorschrift vormde voor de divisie, behandelde de samenwerking van artillerie en infanterie tamelijk grondig. Volgens dit decreet moest een aanval door de artillerie niet meer worden voorbereid doch gesteund, d.w.z. de artillerie diende alles neer te drukken, wat zich verzette tegen het terreinwinnen der infanterie. Het decreet gaf aan, dat de voorhoede vanaf het begin van het gevecht gesteund moest kunnen worden door de artillerie van de divisie, welke artillerie daarbij, zoo noodig, geheel zou moeten ingrijpen. De Franschen geloofden niet meer in het verkrijgen van het infanteristisch vuuroverwicht. De infanterie moest slechts vuren, wanneer haar voorwaartsgaan, niettegenstaande den steun van de artillerie, door de vijandelijke infanterie zeer zou worden bemoeilijkt, dus om het artillerievuur aan te vullen en om het moreel der infanterie te kunnen handhaven. Deze vechtwijze nu kon, zooals reeds spoedig bleek, op het gevechtveld niet worden toegepast. De artillerie was niet in staat den vereischten steun te geven. Zij was te zwak in kaliber en in aantal; zij had geen krombaanvuurmonden; zij voerde te weinig munitie mee. Als ongunstige factor kwam hierbij nog, dat de samenwerking der wapens zeer onvoldoende was beoefend. De infanterie, bezielde met een prijzenswaardigen offensieven geest, ging dan ook in de eerste maanden van den oorlog met dollen moed ten aanval, soms zelfs vóórdát de artillerie goed en wel in stelling stond. Deze aanval werd dan reeds op grooten afstand begonnen; de tirailleurlinie werd op een sterkte gehouden van één man per strekkenden meter. De infanterie kwam des te gemakkelijker tot deze tactiek, omdat

het Fransche infanteriereglement van 1914 te infanteristisch was; het stipte de samenwerking met de artillerie slechts even aan en wekte den indruk, dat de infanterie vrijwel zelfstandig den strijd tegen de vijandelijke infanterie voerde.

De Duitsche voorschriften eischten wel van de artillerie directen steun ten behoeve van de aanvallende infanterie — zij rekenden daarbij op hunne houwitsers om gedekte doelen te bestrijden — doch aan den anderen kant sloegen zij de waarde van dien steun niet zoo hoog aan als de Franschen het theoretisch deden. De Duitsche infanterie mocht het bij den aanval niet op den steun der artillerie laten aankomen. Het Duitsche reglement dacht haar in staat om met haar goed ontwikkelde vuurtactiek en hare oordeelkundig gebruikte mitrailleurs het vuuroverwicht op den verdediger te verkrijgen. Maar ook de Duitschers ontwaarden al spoedig, dat een aanval niet kon worden doorgezet door de infanterie op ongeveer 800 meter van den vijand den zoogenaamden hoofdvuurstrijd te doen beginnen en haar dicht bezette vuurlinie daarna in laage, breede sprongen te doen vooruitgaan.

De methoden, door de oorlogvoerenden in het begin van den oorlog bij den aanval toegepast, waren onjuist. De verdediger was in front niet aan te pakken door infanterie, die slechts door een betrekkelijk zwakke artillerie, en dan nog in onvoldoende samenwerking, werd gesteund. De dichte tirailleurlinie van den aanvaller beteekende als vuurkracht voor de voorbereiding niet veel; zij was, evenals de haar volgende, niet voldoende ontplooid troepen dit waren, te kwetsbaar onder het vuur van de infanterie en van de artillerie van den verdediger. *De gevechtsvoorschriften, die onmiddellijk vóór den oorlog als modern golden, bleken niet op de hoogte van hun tijd. Zij hadden niet voldoende rekening gehouden met de afslootende kracht van de wapenen.*

Voor de genoemde fouten was in de vakliteratuur gewaarschuwd, maar de nieuwe denkbeelden waren nog niet voldoende rijp geweest, dan dat men er de gevechtsvoorschriften op durfde baseeren.

Men acht het gevaarlijk zijn tactiek te spoedig te baseeren op oorlogservaringen, daar de omstandigheden meestal haar stempel drukken op de gevechtshandelingen en gevechtssuitkomsten. De Oostenrijkers hadden uit den oorlog van 1859 in Boven-Italië de naar hunne meening juiste les getrokken, dat een brutale stoottactiek de meest gewenschte was. Toen zij in hun strijd tegen de Pruisen deze tactiek toepasten, ondervonden zij onaangename verrassingen. De Engelschen waren na den Zuid-Afrikaanschen oorlog geneigd de mogelijkheid om in front aan te vallen te ontkennen; nadien schenen o.a. in den Russisch-Japanschen oorlog frontale aanvallen over het algemeen goed uitvoerbaar. Dat in laatstgenoemden oorlog de fronten voor langeren tijd waren vastgelopen, beschouwden verschillende tactici niet als een gevolg van de groote sterkte van de verdediging; zij meenden het feit te moeten verklaren uit de omstandigheid, dat de Japanners, naarmate zij zich verder vooruitwaagden langs hunne teere verbindingslijnen, aan aanvalskracht inboetten. Schroomt men dus, geleerd door de ervaring, de lessen, die men uit oorlogen meent te mogen trekken, terstond als grondslag te doen dienen voor nieuwe gevechtsvoorschriften, vooral als deze oorlogen in bijzondere terreinen of onder bijzondere omstandigheden zijn gevoerd, nog meer terughouding toont men gewoonlijk tegenover de theoretische beschouwingen van militaire schrijvers. Nieuwe methoden kunnen op papier zeer logisch zijn, zij kunnen door de ervaringen van het schietterrein deugdelijk worden bevonden en op de oefeningsvelden uitvoerbaar blijken, in vreedstijd kan men de gevechtssomstandigheden niet nabootsen.

Het is mijn bedoeling niet reactie op het gebied van voorschriftenbouw voor te staan; ik wil er slechts op wijzen, dat in den regel de gevechtsvoorschriften de moderne denkbeelden slechts langzaam zullen volgen, deze eerst zullen aannemen, wanneer de strijd erom is uitgevochten. Het is dan ook van het grootste belang, dat het officierskorps in de vakpers levendig deelneemt aan dezen strijd.

Dat de voorschriften van 1914 niet op de hoogte waren van hun tijd, is niet onbegrijpelijk; dat de beginselen, erin

aangegeven, niet werden toegepast, m. a. w. dat de troep in tactisch opzicht achter was bij de voorschriften, zooals bij de Franschen het geval bleek te zijn, is onverantwoordelijk.

Hoofdzakelijk tengevolge van de afstootende kracht der vuurwapenen waren de fronten vastgelopen. Aanvankelijk besteedde men slechts weinig zorg aan de versterking van het terrein. Hoewel de Franschen volgens hun voorschriften aan hun stellingen eenige echelonnering in de diepte behoorden te geven, voerden beide partijen de verdediging practisch in een enkele lijn. De ondersteuningstroepen en reserves, opgesteld in stukken loopgraaf, als schuilplaatsen dienstdoende, waren nog uitsluitend bestemd voor aanvulling en voor het verrichten van tegenstooten. Geleidelijk werd de verdediging in de diepte georganiseerd, toen men inzag, dat men op den duur voor de gevechtsvaardigheid der eerste loopgraaf niet kon instaan. In de plaats van de enkele versterkte lijn kwam de stelling, bestaande uit eenige, door gemeenschapsloopgraven verbonden, gevechtsloopgraven.

Beide partijen breidden hun artilleriemacht zoo snel mogelijk uit, zij het in het begin met minder modern geschut uit de vestingen, van de kust en van den belegeringstrein. Afgeschrikt door de bloedige verliezen, geleden bij de eerste doorbraakpogingen, wilde men geen aanval meer wagen, dan wanneer deze methodisch kon worden voorbereid en uitgevoerd. De beschikbare artillerie bleek daarvoor niet krachtig genoeg. Concentreerde men haar vuur op het voorste gedeelte der stelling, teneinde, nadat dit was genomen, den aanval op het verdere deel voor te bereiden, dan ging de verrassing verloren, die noodzakelijk was om den vijand te beletten, zich achterwaarts te reorganiseeren en reserves aan te trekken. Liet men de stelling over de geheele diepte onder vuur nemen, dan werd de organisatie van den verdediger niet voldoende geschokt en kwam de aanval snel tot staan. Het primitieve afsluitingsvuur, dat werd gebezigd om de infanterie te vergezellen, kon geen succes verzekeren. Daarbij kwam, dat de wijze, waarop de infanterie voorwaarts ging, niet voldoende rekening hield met de ontvangen lessen. Daar aanvallen op smalle fronten ondoelmatig bleken, moest

de artillerie aanzienlijk worden uitgebreid, voordat men een aanval met kans op succes meende te kunnen inzetten.

Toch kreeg de artillerie vrij spoedig voldoende kracht om verandering in de organisatie der stellingen noodig te maken. Daar met de mogelijkheid, dat de aanvaller de stelling, na haar gedeeltelijk te hebben vernield, zou doorbreken, rekening moest worden gehouden, werd een tweede stelling aangelegd, aanvankelijk dicht achter de eerste, doch later op een zoodanigen afstand erachter, dat de vijandelijke artillerie haar niet onder voorbereidend vuur kon nemen, zonder voorwaarts van stelling te veranderen. De uitwerking der artillerie op de versterkingen wijzigde ook nog in een ander opzicht de inrichting van de verdedigingsstelsels. Zoowel de Franschen als de Duitschers huldigden het beginsel, dat onder geen voorwaarde de voorste weerstandsloopgraaf mocht verloren gaan, om welke reden zij haar sterk bezetten, hetgeen tot groote verliezen aanleiding gaf en een verdieping der opstelling belemmerde. Om deze nadelen te ontgaan, voerden eerst de Duitschers en later de Franschen de methode in van de verdediging in en om de eerste loopgraaf. Deze werd met een minimum aan personeel bezet; erachter werden troepen zoodanig opgesteld, dat zij spoedig tegenaanvallen konden uitvoeren. De Fransche infanterie gevoelde in het begin niet veel voor deze methode. Zij paste haar eerst volledig toe, toen door de invoering van een groot getal automatische wapens deze de afstootende kracht van de voorste loopgraaf konden vormen.

De aanwijzingen, die voortdurend ten behoeve der troepen verschenen, gingen aan Fransche zijde meestal van het opperbevel uit; de Duitsche legerleiding liet aanvankelijk het brengen van veranderingen in de vechtwijze der troepen meer over aan de leger-, de legerkorps- en de divisiecommandanten.

Was een aanval zonder steun van een krachtige artillerie niet uitvoerbaar, ook de verdediging kon het zonder dien steun niet stellen. Vooral de Duitschers rekenden, toen zij nog niet over talrijke mitrailleurs beschikten, op de artillerie om vijandelijke aanvallen tot staan te brengen.

De Frauschen bereidden hunne aanvallen voor door het afgeven van een dagenlang trommelvuur. Een voorbereiding van eenige uren met het, in hoofdzaak niet snelvurend, artilleriematerieel achtten zij niet voldoende. De aanval op de tweede stelling moest opnieuw worden voorbereid en wel zoo gauw mogelijk na het nemen der eerste stelling. Hiervoor werd tevoren zooveel mogelijk geregeld. De infanterie, die in de tirailleurlinie twee pas tussehenruimte moest nemen, hetgeen zij trouwens eerst maanden, nadat het was voorgescreven, deed, diende in groote orde aan te vallen. Alles werd uitmuntend voorbereid en in plans vastgelegd. Ten behoeve van het geredstellen der infanterie werd veel graafwerk verricht.

Ook de Duitschers gingen zeer methodisch te werk. Hun troepen waren aan strenge bevelen gebonden; zij mochten een verkregen succes niet uitbuiten. De artilleristische voorbereiding duurde evenwel slechts uren.

Nòch de Fransch-Engelsche, nòch de Deutsche aanvallen hadden een voldoende resultaat. Soms werd de eerste stelling vrijwel ineens genomen, drong men zelfs in de tweede stelling door, maar dan stokte de aanval, omdat het verband met de artillerie verloren ging. Zonder den steun van de artillerie mocht de infanterie niet vooruit, daar men haar niet de kracht toekende zelf den weerstand, dien de verdediger met betrekkelijk weinig automatische wapens kon bieden, te breken. De moeilijkheid bestond in het zoo snel vooruithbrengen der artillerie, dat kon worden doorgestooten, vóórdát de tegenpartij zijn verdediging had georganiseerd.

Zoo was de toestand in 1916, het jaar van Verdun en van de Somme. Bij den Sommeslag werden voor het eerst tanks gebezigd, met welk strijdmiddel men de aanvalskracht der infanterie wilde verhoogen. Het ingezette aantal wagens was echter te gering en de samenwerking ervan met de infanterie onvoldoende.

Men gevoelde al wel, dat men alleen dan een groot succes zou kunnen verkrijgen, indien de infanterie meer zelfstandig zou kunnen optreden. Gedurende het Somme-offensief ves-

tigde het Fransche opperbevel de aandacht op de versterking der offensieve kracht der infanterie door de invoering van den geweermitrailleur, het granaatgeweer en het infanteriekanon. Met nadruk wees men op de mogelijkheid een verkregen succes uit te buiten. Maar aan de andere zijde hield men de infanterie vast door haar lijnen aan te geven, die niet dan door kleine afdeelingen mochten worden overschreden. Bij de Fransche infanterie had langzamerhand de meening ingang gevonden — en dit is in verband met de haar verstrekte aanwijzingen begrijpelijk — dat de artillerie eerst alles moest vernielen, om de infanterie in staat te stellen het terrein te bezetten. De hoogere commandanten bestreden deze opvatting krachtig, doch zonder succes, zoolang men te veel het optreden der troepen na het loskomen van den aanval wilde regelen. Het was een eigenaardige toestand. Men had de infanterie uitgerust om zelfstandig niet te sterken weerstand te kunnen breken, men vuurde haar aan tot toetasten, maar ten slotte durfde men haar niet los te laten buiten het daadwerkelijk bereik der eigen artillerie.

Midden '16 werd het afsluitvuur met sprongen, dat tot dan de infanterie vergezelde, vervangen door de vuurwals, die ook al niet verder reikte dan de arm der artillerie lang was en, stug van aard, de infanterie bij tegenspoed in den steek liet.

Wat de verdediging betreft, begonnen de loopgraafstelsels meer en meer uiteen te vallen als gevolg van de krachtige voorbereiding der versterkte artillerie van den aanvaller, die de eerste lijnen bijna geheel vernielde.

Zoowel de Franschen als de Duitschers echelonnerden hunne verdedigingsmiddelen meer in de diepte, verspreidden de vitale deelen der verdediging over het loopgravennet en bezetten de eerste lijnen zwak.

Het groote verschil van het Duitsche systeem met het Fransche bestond hierin, dat de Duitschers een vijand, die de stelling was binnengedrongen, eerst met kracht offensief aanpakten, wanneer hij buiten de gemiddelde dracht zijner niet verplaatste artillerie was gekomen (5—8 K.M. achter

de voorste lijn). Hiervoor hielden zij de bekende ingrijpdivisiën achter. Zij verwachtten meer succes van een strijd met den aanvaller, die niet meer door zijn artillerie kon worden gesteund, in een terrein, waar eigen versterkingen den strijd konden begunstigen, dan van een tegenaanval op hetgeen van de stelling was verloren gegaan.

De Duitschers wilden deze methode toepassen tengevolge van de nieuwste Fransche aanwijzingen van einde '16, welke aangaven, dat de infanterie meer moest doortasten en zelf plaatselijken weerstand moest overwinnen, waartoe zij in verhouding tot het aantal geweren van meer speciale werktuigen was voorzien, terwijl haar ijlere vormen werden voorgeschreven. De Fransche infanterie moest in achtereenvolgende etappes zoo ver mogelijk doorgaan, doch mocht geen aanval wagen op goed georganiseerde stellingen, zonder dat zulk een aanval door een krachtige artillerie was voorbereid. De Fransche aanwijzingen lieten meer vrijheid aan de regiments- en brigadecommandanten. Bespannen batterijen moesten de infanterie vergezellen om haar te steunen in den strijd tegen de vijandelijke tegenoffensieven.

De Franschen wilden dus bij den aanval met den steun der artillerie zoover mogelijk snel doorstooten om dan de infanterie door te doen gaan, tot weer krachtige weerstand, b.v. van een volgende stelling, werd ondervonden. Zij hadden de manoeuvreervaardigheid hunner infanterie, naar hunne meening, daartoe voldoende opgevoerd.

De Duitschers, inziende, dat de aanvaller door de overmacht aan materieel het behoud van een stelling onmogelijk kon maken, besloten, door de Fransche methode daartoe in staat gesteld, de verdediging meer offensief te voeren daar, waar de aanvaller geen gebruik van zijne krachtige artillerie kon maken.

Men zou bijna kunnen zeggen, dat door de steeds grootere ontwikkeling der artillerie het doel langzamerhand werd voorbij gestreefd. Ik wil hier geen lans breken voor de verdediging, die in 1917 en 1918 voor de Duitschers nog zoo ondeugdelijk niet was; ik wijs er slechts op, dat de periode scheen te zijn aangebroken, dat de infanterie weer tot haar

recht zou komen, daar men van haar verlangde, dat zij met den steun van betrekkelijk weinig artillerie den strijd vrijwel in het open veld zou voeren. In 1917 kwam het niet tot dezen vorm van strijd.

De geest der Fransche troepen begon te wenschen over te laten. De infanterie werd daarom, meer dan ooit, bestemd voor bezetting van het door de artillerie vernielde terrein. Om deze reden konden de Duitschers de ingrijpdivisiën niet op de aangegeven wijze gebruiken en moesten zij haar, verdeeld, meer voorwaarts voor tegenaanvallen inzetten.

De Franschen namen geleidelijk de Deutsche verdedigingsmethoden over. Begin '18 hadden zij vrijwel hetzelfde systeem. Beide partijen beschouwden de eerste stelling als onhoudbaar en gebruikten haar als een soort van voorpostenopstelling.

De verdediging scheen weer een methode te hebben gevonden om een doorbraak te voorkomen, niettegenstaande de nieuwe bondgenooten van den aanvaller in den veranderden strijd tegen den verdediger, de tanks en de met de infanterie meevochtende vliegers, meer en meer in kracht toenamen.

De Duitschers, die gedurende het jaar 1917 op het Westfront geen groote aanvallen hadden ondernomen, bleken zich toch goed rekenschap te hebben gegeven van de evolutie der tactiek. Zij hadden hunne infanterie een groote manoeuvreervaardigheid gegeven; zij hadden hunne troepen zoodanig georganiseerd, dat gedurende den aanval optredende weerstand snel kon worden gebroken. Zij beoogden bij den aanval in de eerste plaats verrassing; dus moest de artillerievoorbereiding kort doch hevig zijn. Zij maakten veel gebruik van de duisternis en van camouflage. De infanterieaanval moest zonder ophouden zoo ver mogelijk worden doorgezet, de vijandelijke artillerie terstond worden genomen. De Duitschers onderscheidden twee fasen bij den aanval: 1°. den stellingslag, waarbij een, door de infanterie in haar bewegingen te regelen, vuurwals den infanterieaanval begeleidde; 2°. den slag in de tusschenzone (na afloop van de vuurwals). De infanterie moest zich dan zelf vooruitwerken. De gevochtsleiding was in handen van de regiments- en

bataljonsecommandanten. Sterke punten trok men voorbij; waar de weerstand het zwakste was, stootte men door. (Methode van doorsijpeling). Reserves werden eerst in front ingezet, als de kracht der eerste linie was verbruikt. Een regiment, dat diep moest kunnen doorstooten, werd vergezeld van aangespannen veldartillerie (gewoonlijk een batterij) en mijnwerpers. De infanterie benutte ook haar eigen vuurkracht, voornamelijk die der lichte en zware mitrailleurs.

De strijd in de tweede phase bestond uit handelingen, overeenkomende met die uit den bewegingsoorlog. Men vervolgde zonder ophouden, wachtte niet op elkaar. Wel steunde men elkander met vuur tegen onverwachten weerstand. Weerstand moest worden gebroken door er tegen vooruit te gaan onder den steun van het vuur der mitrailleurs, mijnwerpers en begeleidartillerie. Had de vijand gelegenheid gehad om eene achterwaartsche stelling met versche troepen te bezetten, dan moest hij hierop worden teruggeworpen en terstond krachtig worden verkend. Vervolgens gaf de A. B. nieuwe aanvalsbevelen. Ten behoeve van den strijd in de tweede phase, waarin de begeleidende artillerie met de infanterie medeging, werden bovendien nog batterijen zoo spoedig mogelijk vooruitgehaald. Dit geschiedde soms reeds een half uur na het begin van den aanval. De vliegers namen krachtig deel aan den strijd.

De Deutsche infanteriecompagnieën bestonden in het voorjaar van '18 uit ongeveer 120 vechtsoldaten, die 8 lichte mitrailleurs medevoerden. De aanval geschiedde niet in aaneengesloten tirailleurliniën, maar met mitrailleurgroepen, die werden gesteund door het vuur van zware mitrailleurs, granaatwerpers, mijnwerpers en begeleidend geschut en door de manoeuvres van de geweergroepen. De granaatwerpers waren voor het offensief te zwaar; zij waren daarom door de Duitschers in het voorjaar van '18 vervangen door de granaatgeweren.

Het voorwaartsgaan met kleine niet aaneengesloten afdeelingen in plaats van met tirailleurliniën was door de Duitschers reeds in de tweede helft van '16, tengevolge van de ervaringen van Verdun, bij den storm toegepast om de

troepen meer in de hand der ondercommandanten te houden. Ook de Ententetroepen pasten in '17 het voorwaartsgaan met kleine, smalle afdeelingen achter de vuurwals toe.

Aanvankelijk tastten de Duitsche troepen, wanneer de vuurwals niet meer steunde, naar den zin van het opperbevel, nog niet voldoende door. Daarom deed men de infanterie bij den strijd in het meer open veld vergezellen van sterkere artillerie. Men voegde aan de regimenten infanterie een afdeeling veldartillerie en soms bovendien batterijen zware artillerie toe. Zelfs bij de voorbataljons werd artillerie ingedeeld (b.v. een sectie).

De aanvallen, in het voorjaar van '18 ondernomen, slaagden over het algemeen uitstekend, tenminste in tactisch opzicht. Dat zij ten slotte niet de beslissing brachten, moet slechts voor een klein deel worden toegeschreven aan de gebezigde methode, in zoover deze voor de Duitsche infanterie van 1918 te moeilijk was, waardoor de snelheid van uitvoering meermalen te wenschen overliet. De hoofdoorzaak van het strategisch echee lag in het tekort aan groote reserves.

De Fransche troepen toonden zich in den strijd in het open veld, dien zij tegen de aanvallende Duitschers hadden te voeren, aanvankelijk zeer onervaren. De infanterie vocht in stijve vormen. Zij had geen begrip van manoeuvreeren, kende haar kracht niet, zocht nog steeds te veel steun bij de artillerie. De artillerie wilde nog te nauwkeurig te werk gaan. Zij wist geen gebruik te maken van het terrein. De Franschen leerden door bloedige verliezen hunne tekortkomingen. Al spoedig schreven aanwijzingen hun voor, de vechtwijzen van het open veld weer toe te passen, maar het gros der officieren kenden deze methoden niet.

De midden '18 verschenen aanwijzingen, welke methoden aangaven vrijwel overeenkomende met die, door de Duitschers toegepast, werden bij de geallieerde offensieven van '18 gevolgd. De Fransche infanterie werd bij den aanval krachtig gesteund door de lichte vechtwagens, die sinds Juli in grooten getale bij bijna alle aanvallen werden ingezet.

Het is wel eigenaardig, dat het gewoonlijk de Duitschers

zijn geweest, die voorgingen bij het toepassen van de nieuwe verdedigings- of aanvalswijze, die oogenblikkelijk het meeste kans op succes bood en dat dan de geallieerden de methode overnamen. Wij zijn geneigd op het oogenblik hoofdzakelijk naar Frankrijk te kijken en dat is natuurlijk, daar dit land het beste in staat is, de ervaringen van het gevechtsveld in zijn reglementen te uiting te doen komen, maar wij mogen niet vergeten, dat het niet was wegens gebrek aan bekwaamheid der Duitsche aanvoerders, dat de geallieerden den oorlog wonnen.

Bij den afweer der geallieerde offensieven van '18 was het voor de Duitschers noodig hunne methode van verdediging te herzien. Zij konden, wegens hunne minderheid aan artillerie, geen voldoende stormvuur vóór een stelling leggen; zij hechtten dan ook meer waarde aan het tegenvoorbereidingsvuur. De infanterie werd geleerd, dat zij met haar mitrailleurs zelf aanvallen kon afwijzen. Tegen de tanks werden speciale werktuigen gebruikt. De Duitsche legerleiding had het voornemen, om het weerstandsvermogen der infanterie te verhoogen, den lichten mitrailleur te vervangen door een mitrailleurpistool. Tot invoering van het laatste is het niet meer gekomen.

De Duitschers gingen er toe over, de verdediging hoe langer hoe bewegelijker te maken, zoodat zij kwamen tot de zuivere elastische verdediging, welke hierin bestond, dat men, ingeval een groote aanval spoedig te verwachten was, dezen, waaneer de omstandigheden daartoe gunstig waren, deed mislukken door tijdig terug te gaan. Waar men echter volgens eigen plan stand wilde houden, moest dit ook tot den laatsten man geschieden.

De geallieerden kenden de Duitsche methode. Zij dreven de afdeelingen der vooruitgeschoven zone met detachementen of met hunne voorhoeden terug en zetten hunne krachtige middelen eerst in tegenover de werkelijke weerstandsstelling.

De Duitsche legerleiding was dan ook niet bijzonder ingenomen met de uitwerking van de vastgestelde tactiek. Zonder de voordeelen ervan te ontkennen, vond zij, dat de infanterie

te veel versnipperd werd en dat het gebruik der artillerie te veel werd bemoeilijkt.

Uit de gevechten van 1918 bleek de mogelijkheid een versterkt front te doorbreken. Zelfs kwam men, zoowel bij de Duitsche als bij de geallieerde offensieven tot de conclusie, dat de aanval minder verliezen kostte dan de verdediging.

Ik heb mij bij het nagaan der veranderingen in de tactiek tot de groote lijnen moeten bepalen. Een volledig historisch overzicht gaf ik U niet; ik wilde U slechts in de herinnering terugroepen de feiten, die aanleiding hebben gegeven tot de vorming der moderne tactiek; ik wilde U aantoonen, dat *niettegenstaande gedurende den wereldoorlog de kracht van den aanvaller, vooral door het inzetten van steeds machtiger artillerie voortdurend werd vergroot, de verdediger aan den druk van den aanvaller weerstand kon bieden, zoolang niet de infanterie door een nieuwe bewapening en een andere vechtwijze weer tot manoeuvreeren in staat was geraakt.*

Zoo hadden zich dan geleidelijk de methoden van aanval en van verdediging gewijzigd. De groote afstootende kracht der vuurwapenen had de aanvallende infanterie genoodzaakt steun te zoeken bij zeer krachtige artillerie, had hare vormen steeds ijler gemaakt en had haar de middelen doen vinden om zelf niet al te sterken weerstand te overwinnen. De kracht en de verre dracht der artillerie had den aanvaller verplicht reeds op grooten afstand van den verdediger zijn troepen te ontplooiën. Zoo waren dus de aanvalsvormen steeds meer uitcengerekt, de frontbreedten en diepte-echelonneringen der onderdeelen aanzienlijk vergroot en was de infanterie in het bezit gekomen van zeer krachtige wapenen met vlakbaan- en met krombaanshot.

De geweldige kracht en de groote dracht der artillerie had den verdediger gedwongen een zeer ijle opstelling in te nemen, had aan de verdedigingsstelsels hoe langer hoe meer diepte gegeven, had gevoerd tot een verdediging in een diepe, versterkte terreinstrook.

De grootste ontwikkeling der aanvalsvormen heeft gedurende het laatste gedeelte van den oorlog plaats gehad, toen de strijd dikwijls buiten de feitelijke loopgraafstelsels

werd gevoerd. Toch moet men voorzichtig zijn bij het trekken van lessen uit de gebeurtenissen van deze periode. Van een zuiveren bewegingsoorlog, zooals men dien vroeger kende, was geen sprake. De aanvaller kwam te staan tegenover een versterkte stelling, die hij met behulp van zijne artillerie doorbrak; dan stootte hij door in een terrein, waar de verdediger door middel van tegenaanvallen en plaatselijken weerstand hem trachtte op te houden; vervolgens kwam de aanvaller weer tegenover een meer of minder goed georganiseerde stelling, die slechts met den steun van machtige artillerie kon worden genomen. Was de aanvaller eenmaal door de georganiseerde verdediging heen, dan drong hij in gemengde detachementen, die in minder nauwe onderlinge samenhang werkten, vechtend door, tot de verdediger voldoende reserves had bijeengeschaapt om opnieuw in een gesloten front stand te houden.

De gevechtsvoorschriften der vroegere oorlogvoerenden zijn grootendeels gebaseerd op de bij dezen strijd verkregen ervaringen.

Een verloop van den strijd, als hierboven aangegeven, is in een toekomstigen oorlog zeer goed mogelijk, maar niet zeker. Immers deze zal waarschijnlijk beginnen met een bewegingsstrijd en, zoo de internationale beperking der bewapening wordt doorgevoerd, misschien ook beslist worden in een bewegingsstrijd, vóórdát een levée en masse gelegenheid heeft gegeven tot een uitbreiding der fronten, als de oorlog '14—'18 deed zien. En bij een bewegingsoorlog zal het op snelheid van handelen aankomen, op wagen, op manoeuvreeren. Dan zal de tactiek van '18 niet geheel kunnen worden doorgevoerd, daar deze laatste dan toch feitelijk een lineaire tactiek was gebleven. Nu houden over het algemeen de bedoelde gevechtsvoorschriften wel rekening met de mogelijkheid van een bewegingsoorlog, zelfs van ontmoetingsgevechten, maar zij kunnen hun methode niet doen berusten op oorlogservaringen, vooral niet, omdat daar, waar in '18 bij een doorbraak een soort van bewegingsstrijd ontstond, de verhoudingen niet altijd zuiver waren. Bij de groote Duitsche offensieven was de Fransche infanterie aan-

vankelijk niet manoeuvrevaardig. Bij de Entente-offensieven begon de Duitse soldaat duidelijk blijken te geven oorlogsmoede te zijn.

De beginselen, die in de gevechtsvoorschriften betreffende de verdediging worden gehuldigd, zijn in een loopgravenoorlog wellicht zeer juist, voor den bewegingsoorlog gelden misschien sterk afwijkende eischen. die wij nu niet goed kunnen vaststellen.

Ook uit een ander oogpunt moet de in de voorschriften neergelegde tactiek eenigszins wantrouwend worden gezien. Ze is nu nog wel nieuw, maar de vraag rijst, hoe lang ze dit zal blijven. Op het laatst van den oorlog waren er vele vraagstukken, die, wanneer de strijd langer had geduurd, waarschijnlijk snel tot een oplossing waren gekomen.

Om een betere samenwerking van infanterie en artillerie te verkrijgen kan men licht geschut (kanonnen en mortieren) op tanks aan de infanterie medegeven, kan men de artillerie op rupsbanden plaatsen om haar snel achter aanvallende infanterie, ook over slechte terreinen, te kunnen aantrekken. De toekomstige ontwikkelingsgang der artillerie, ook wat betreft dracht en kaliber, is niet te voorspellen.

Er zijn voorstanders van een bewapening der infanterie met korte geweren en automatische of mitrailleurpistolen. Het Amerikaansche leger zoekt naar een goed automatisch geweer voor zijn infanterie. Men wil de infanterie daardoor bewegelijker maken. Ook acht men de vervanging van het betrekkelijk geringe aantal lichte mitrailleurs of geweermitrailleurs door een zeer groot aantal nog lichtere automatische wapens voordeelig bij de verdediging. Men wil bij deze laatste dan de infanterie zeer verspreid opstellen om zekerheid te hebben, dat, ook na een hevige beschieting, in het verdedigingsstelsel nog voldoende vuurkracht aanwezig is.

De rol van den aanvalswagen zal, naar men veelal meent, zeer belangrijk worden. De infanterie behoort dan een groot aantal lichte tanks te hebben, terwijl zware tanks den aanvalstroepen voorafgaan. Men verwacht in dat geval tankslagen. Anderen gelooven in de toekomst van een

zeer lichte tank, van de pantsering van den enkelen man met het automatische wapen. De tank voor den verbindingsdienst, als ordonnans of als draadloos station, de tank voor het vervoer van manschappen en van munitie, de tank voor commandopost; als men zijne fantasie vrij spel laat, ziet men in een toekomstigen oorlog geen ongepantserde doelen meer. Men kan hierover de schouders ophalen, de vervulling van deze droomen naar de zeer verre toekomst schuiven, vast staat, dat de ontwikkeling van het vliegwezen van veel invloed zal zijn op het karakter van den strijd op den grond.

Gedurende den laatsten oorlog werd de deelname van vliegtuigen (ook gepantserde) aan den strijd steeds algemeener.

Wil men uit een oogpunt van beveiliging en verrassend optreden alle zich daarvoor leenende oorlogshandelingen zoo veel mogelijk ongezien doen geschieden, dan moet men veelvuldig zijn toevlucht nemen tot den rook, die wel niet het scherm geeft, dat de duisternis vormt, maar toch vele voordeelen biedt. Het gebruik van rook zal waarschijnlijk van zeer veel belang worden, vooral indien hij bovendien het gas moet vervangen als neutraliseeringsmiddel.

Ik heb een aantal vraagstukken even aangeroerd; misschien ontstaan er binnen zeer korten tijd geheel andere; in onzen tijd is de lucht zwanger van ontdekkingen. Hoe de tactiek zich zal ontwikkelen, is niet te zeggen. Veel zal afhangen van het geld, dat de groote rijken aan hunne bewapening zullen kunnen besteden.

Om de genoemde redenen kan men niet zeggen, dat de hedendaagsche tactiek een tijdperk afsluit. Toch vormt zij wel een halt op den weg van den vooruitgang. De gevechtsvoorschriften, in de voornaamste rijken, die aan den oorlog deelnamen, in de laatste jaren, nadat men gelegenheid heeft gehad de verkregen indrukken te doen bezinken, verschenen, mogen in verschillende opzichten van elkander afwijken, wat het infanteriegevecht betreft, gaan zij uit van in het algemeen gelijke beginselen. Dit maakt, dat we kunnen spreken van moderne tactiek, dat we gelegenheid krijgen om den toestand te overzien, om — en dit geldt vooral voor ons, die

in de groote worsteling neutraal bleven — ons vertrouwd te maken met de nieuwe strijdwijzen.

Frankrijk en Engeland hebben ieder zoowel een modern algemeen gevechtsvoorschrift als een modern infanteriereglement. Duitschland heeft een modern algemeen gevechtsvoorschrift; het Duitsche infanteriereglement van Januari '18 is nog geldig, tenzij zeer onlangs het nieuwe is verschenen, waaraan reeds sinds geruimen tijd wordt gewerkt. België is niet lang geleden begonnen met de uitgifte van de eerste moderne reglementen.

Ik kom nu tot een beschouwing in groote trekken van de infanterietactiek, in de moderne voorschriften verkondigd. Over de verdediging zal ik kort zijn, daar deze bij de voordracht, welke in Januari zal worden gehouden, wel uitvoerig zal worden behandeld.

Nu, evenals vroeger, wil de verdediger zich den aanvaller van het lijf houden; het is er hem in den regel niet om te doen, de tegenpartij op zeer korten afstand te laten komen om daarna met hem af te rekenen. Maar de aanvaller zal, geholpen door een overmachtige artillerie, tot op betrekkelijk korten afstand van de stelling kunnen naderen, zonder door de verdedigende infanterie al te zeer te worden gehinderd en ook daarna zal hij van de kracht zijner zware wapens gebruik maken om zijn infanterie in den strijd tegen den verdediger te steunen. De laatste zal dus het beslissende gevecht met de vijandelijke infanterie moeten aangaan; hij zal daarbij trachten den aanvaller te beletten van zijn overmacht aan zware wapens gebruik te maken. De verdedigende infanterie moet zich dus zoodanig opstellen en inrichten, dat: 1. de vijandelijke artillerie bij het voorbereiden en steunen van den aanval zoo weinig mogelijk uitwerking van haar vuur heeft; 2. de verdediging, niettegenstaande de werking van het vijandelijke vuur, gewaarborgd blijft. Om hieraan te voldoen is het noodig, dat de verdediger zijn troepen, in kleine afdeelingen verdeeld, zoodanig over een diepe strook verspreidt, dat den vijand een doordringen wordt belet door een samenstel van vuur, dat blijft bestaan ook dan, wanneer de aanvaller deelen der stelling heeft

genomen. Daar men op de afwijzende kracht van dit vuur niet vast mag rekenen, moeten troepen door offensieve actie kunnen medewerken aan het stuiten van den vijandelijken voortgang. Deelen der stelling, welke men tot elken prijs wil behouden, moeten, wanneer zij verloren gaan, worden hernomen. Teneinde den aanvaller bij het voorbereiden van zijn aanval zooveel mogelijk te beletten zware wapens tegen de stelling, waarin de hoofdweerstand zal worden geboden, in actie te brengen, heeft men dikwijls vóór deze stelling een andere stelling, die bij een vijandelijken aanval òf krachtig wordt verdedigd òf wordt ontruimd zoo kort mogelijk, vóórdat de aanval loskomt. Deze veiligheidsstelling dient dus om de hoofdstelling voor den eigenlijken strijd zoo ongeschokt mogelijk te houden.

De Duitsehe en de Engelsche voorschriften doen in den bewegingsoorlog de versterkte veldstelling bestaan uit weerstandszones, waarover kleine nesten en grootere steunpunten zijn verdeeld. De voorste rand vormt de hoofdweerstandslijn. Aan onderlinge flankering wordt veel waarde gehecht. Vooral de mitrailleurs geven aan een stelling groote afstootende kracht. Ingedrongen vijandelijke afdeelingen moeten door onmiddellijke tegenstooten, die ook van kleine eenheden kunnen uitgaan, worden teruggeworpen. De grootere reserves worden voor tegenaanvallen ingezet, het liefst eerst, nadat de vijandelijke beweging door vuur is gestuit. Diep geëchelonneerde voorposten moeten bij een vijandelijken aanval op de stelling teruggaan of kunnen worden aangewezen om taaien weerstand te bieden.

Bij den stellingoorlog worden de stellingen meestal eerst als versterkte veldstellingen aangelegd en daarna verbeterd; loopgraven moeten dan de deelen verbinden.

De Engelsche voorschriften verlangen, dat bij den stellingoorlog de voorpostenstrook doorloopt tot de hoofdweerstandstrook; ook de Franschen geven duidelijk aan, dat zij bij den stellingoorlog van de sterk ingerichte voorpostenzône het bieden van krachtigen weerstand verlangen.

De Fransche voorschriften huldigen, ten opzichte van de verdediging, ongeveer dezelfde beginselen, als hierboven

zijn aangegeven. Zij vereenigen echter de kleine steunpunten, zoowel in de breedte als in de diepte, tot grootere en deze tot centra van weerstand, waardoor dus niet alleen achter-eenvolgende zônes, doch ook naast elkaar geplaatste diepe verdedigingsorganisaties ontstaan.

Het verschil tusschen de verdediging in den bewegingsoorlog en in den stellingoorlog, dat vooral door de Engelsen naar voren wordt gebracht, namelijk dat in de eerste soort van strijd betrekkelijk veel krachten de voorste lijn dienen te bezetten, wordt in de Fransche voorschriften niet aangetroffen.

Het Fransche infanteriereglement geeft aan, dat de troep, voor een onmiddellijken tegenstoot in te zetten, over het algemeen in sterkte overeenkomt met die, welke in gewone tijden het terrein, dat hernomen moet worden, bezet.

Op de belangrijkheid der camouflaże wijzen alle bedoelde voorschriften.

Wat den aanval betreft, erkennen alle voorschriften de volgende beginselen: Van de duisternis zal, met het oog op de luchtverkenning en de kracht der vuurwapenen, een veelvuldig gebruik moeten worden gemaakt. De infanterie zal zich, wanneer zij onder werkdadig vuur van de vijandelijke artillerie kan komen, dus dikwijls reeds op afstanden van 10 K.M. en meer van de plaats, waar de tegenpartij kan worden verwacht, moeten ontplooiën en daarna deze ontplooiing, naarmate de afstand tot den vijand vermindert, voort moeten zetten tot in zeer kleine onderdeelen. Voorwaarts gaande infanterie mag niet aan de werking van vijandelijke artillerie worden blootgesteld, tenzij de eigen artillerie gereed staat om in te grijpen. Een aanval van infanterie op een georganiseerde stelling is zonder voorbereiding en steun der artillerie niet mogelijk, daar zij niet vooruit kan gaan, zoolang het aanvalsterrein door den vijand krachtig wordt bestreken. Worden bij den aanval tanks gebruikt, dan behoeft het voorbereidend artillerievuur niet zoo hevig te zijn, kan het zelfs geheel achterwege blijven, hetgeen zeer bevorderlijk is voor een verrassend en snel optreden. De infanterie bezit in haar vlakbaan- en krombaan-

vuurwapenen voldoende aanvalskracht om minder krachten weerstand te breken. Het medegeven aan de infanterie van deelen der artillerie, voor onmiddellijken steun gedurende den loop van den aanval, zal veelal noodzakelijk zijn. De infanterie valt aan in ijle formatie; de frontbreedte en de diepte van een, rechts en links aangeleund, aanvallend bataljon zijn tegenwoordig ongeveer dubbel zoo groot als vroeger. Het lichte automatische wapen vormt de hoofdvuurkracht der infanterie op de kleinere afstanden. Het opent zijn vuur eerst, wanneer dit noodig is om terrein te kunnen winnen. De vechtende afdeelingen moeten elkander met haar vuur of met haar bewegingen steunen; wordt een afdeeling door vijandelijken weerstand opgehouden, dan steunt een nevenafdeeling het beste door haar voorwaartsche beweging voort te zetten, daarmede tegen de overgebleven afzonderlijke vijandelijke opstellingen, die trachten het aanvalsterrein geheel te bestrijken, het middel van doorsijpeling toepassende. Aan verband moet groote waarde worden gehecht; de zijdelingsche richting behoeft niet angstvallig te worden bewaard. De onderdeelen moeten hunne vormen aan het terrein aanpassen. De verspreide formatie wordt slechts aangenomen, wanneer de omstandigheden er toe dwingen, b.v. in open terrein onder werkzaam infanterie- of mitrailleurvuur of om zelf te kunnen vuren. Ook in verspreiden vorm behoeft geen gerichte lijn te worden onderhouden. De ondercommandanten bezitten een groote mate van zelfstandigheid. Met hunne reserves grijpen zij, voor zooveel nodig, manoeuvreerend in.

In andere opzichten wijken de verschillende gevechtsvoorschriften van elkander af. De Franschen passen het geweervuur slechts bij uitzondering toe; hunne infanteriegroep, die uit twee deelen bestaat, achten zij in staat om vuur en beweging te combineeren; zij hechten daarbij veel waarde aan het krombaanvuur der granaatgeweren en aan het gebruik van handgranaten. De Duitschers en Engelschen maken spoediger gebruik van hun geweer als vuurwapenen; zij beschouwen de sectie als eerste eenheid, in staat te manoeuvreeren met vuur en beweging; zij wenden de

granaatgeweren liefst met meerdere tegelijk voor geconcentreerd vuur aan en kennen aan de handgranaat geen bijzonder hooge waarde toe.

De Duitschers achten een ontmoetingsgevecht nog zeer goed mogelijk bij ontbrekende luchtverkenning; zij treden dan, evenals de Engelschen, die echter meenen, dat dit soort van gevecht zelden zal voorkomen, krachtig op en gaan spoedig over tot het toevoegen van artilleriedeelen aan de infanterie. De Franschen bepalen, dat bij een ontmoetingsgevecht de voorhoeden achtereenvolgende belangrijke lijnen moeten bereiken; hun artillerie moet sprongsgewijze vooruitgaan evenals de hoofdmachten der divisiën. Verder wordt het ontmoetingsgevecht door de Franschen niet behandeld.

Met de Duitschers en de Engelschen stemmen zij nog hierin overeen, dat bij een aanval op een stelling de voorhoeden door moeten gaan tot zij op een aaneengesloten weerstandsfront stooten, om dan, onder steun van sterke artillerie, zoo mogelijk de vóórstelling — waaronder zij de veiligheidsstelling verstaan — te nemen. De Duitschers voeren tegen de hoofdstelling uit den bewegingsoorlog soms verkennende vóórstooten uit.

De Fransche voorschriften kennen feitelijk slechts één soort van aanval, namelijk die tegen een versterkte stelling. Hun standpunt wordt het beste weergegeven door de volgende aanhaling uit „Règlement Provisoire de Manoeuvre d'Infanterie”, 2e deel: „Of de infanterie vóór zich heeft een terrein: vrij van kunstmatige hindernissen, half bedekt met geïmproviseerde organisaties, bedekt met veldversterkingen, aanvallen is altijd: voorwaarts gaan van doel tot doel in de aangegeven richting. In zijn geheel bestaat het gevecht in het brengen van de infanterie van een bepaalden uitgangsbasis, waarvan men volkomen meester is, naar een anderen basis, vanwaar men weer zal vertrekken onder dezelfde omstandigheden. De uitgangsbasis kan òf volkomen georganiseerd zijn, òf bestaan uit een eenvoudige dekking. De uitgestrektheid van deze opeenvolgende etappes houdt verband met de vermindering van de hindernissen, die de aanval ontmoet en de kracht der, door den vijand gebruikte,

middelen. Voorbij de zône, waarin de tegenstander zijn voornaamste weerstandsmiddelen heeft opgestapeld, kan de opeenvolging der doelen zelfs verdwijnen en worden vervangen door het aangeven van richtingen''. Dit beginsel geldt dus voor alle Fransche aanvallen. Ofschoon er theoretisch misschien niets tegen in te brengen is, kan het in de practijk tot verkeerde handelingen leiden, vooral daar de Fransche voorschriften geen verschil meer maken tusschen aanvallen op meer of minder versterkte stellingen.

De Duitschers onderscheiden: Stellingen, die de tegenpartij kort vóór het begin van het gevecht heeft ingenomen; hiertegen stooten zij, na de vooruitgeschoven afdeelingen te hebben teruggedrongen, zoo mogelijk terstond door, waarbij zij desnoods de duisternis afwachten voor de verdere nadering. Stellingen, waarin de vijand zich reeds ter verdediging heeft ingericht; aan den aanval ertegen moet een gereedstellen der troepen, onder bescherming der artillerie, voorafgaan. Loopgraafstellingen, welke een langdurige voorbereiding vereischen.

De Engelsche voorschriften komen, wat den aanval betreft, meer met het Duitsche dan met de Fransche voorschriften overeen. Zij geven echter een methode aan, die nergens, zoo scherp gesteld, wordt aangetroffen. Bij den te voren beraamden aanval ontvangt de Engelsche infanterie opeenvolgende doelen, die elk door versche troepen moeten worden genomen. Dit beginsel komt ook tot uiting in de verdere Engelsche aanvalstaetiek. Zij verdeelen namelijk den aanval in drie deelen: 1. De inleiding, die tevens de verkenning der zwakke punten van de vijandelijke stelling is; deze inleiding geschiedt door de voorafdeelingen. 2. Het doordringen in de vijandelijke stelling, hetgeen de taak is der ondersteuningsafdeelingen. 3. Het uitbuiten van het succes, hetwelk moet geschieden door de reserveafdeelingen.

Alle gevechtsvoorschriften wijzen met nadruk op de noodzakelijkheid van een goede verbinding tusschen de infanterie en de artillerie gedurende den aanval. Deze verbinding is het zwakke punt in de aanvalstaetiek, zooals het dit ook in den grooten oorlog was. Juist als de infanterie het

vuur van het gros der artillerie het meeste noodig heeft, laat dit haar geheel of gedeeltelijk in den steek. Nòch de stugge vuurwals, nòch de door de infanterie geregelde vuurwals, nòch de verspringende trommelvuren op achterenvolgende belangrijke objecten van den verdediger, nòch het sprongsgewijze vooruitgaande artillerievuur kunnen voldoen.

Het spreekt vanzelf, dat het onmogelijk was de tactiek, voorkomende in de voornaamste buitenlandsche gevechtsvoorschriften, grondig weer te geven. Vele belangrijke zaken konden niet worden behandeld, vele verschilpunten niet tegenover elkander worden gesteld. Het doel, dat ik beoogde, namelijk U aan te toonen, dat, vooral wat de zuivere infanterietactiek aangaat, de moderne gevechtsvoorschriften vrijwel dezelfde beginselen huldigen, hoop ik te hebben bereikt en ik meen te mogen zeggen, dat, *ofschoon de moderne tactiek berust op ervaringen onder abnormale omstandigheden verkregen en hare ontwikkeling vermoedelijk nog met geduchte schokken zal geschieden, de na den oorlog verschenen gevechtsvoorschriften toch een mijlpaal op den weg der ontwikkeling beteekenen.*

De eerste Nederlandsche gevechtsvoorschriften en aanwijzingen, die gebaseerd zijn op de moderne tactiek, zijn van recenten datum. Het eerste gedeelte van het Algemeen Gevechtsvoorschrift is een jaar geleden in ontwerp aan de troepen uitgereikt; de nieuwste aanwijzingen voor het gevecht der infanterie, welke echter nog slechts de groep, de sectie en de compagnie behandelen, zijn in den loop van dit jaar verschenen. De artillerie bezit gedurende een jaar voorloopige aanwijzingen. Nog een groot gedeelte onzer gevechtsvoorschriften is in bewerking. Het komt mij voor, dat het opbouwen van een nieuw samenstel van gevechtsvoorschriften ten behoeve van ons leger een bijzonder moeilijke taak is. In de landen, welke aan den oorlog hebben deelgenomen, is de nieuwe tactiek geleidelijk ontstaan; het eene voorschrift vloeide uit het andere voort. Voor ons, die gedurende den oorlog en in de eerste jaren daarna slechts zeer vage, onsamenhangende aanwijzingen aan den troep konden uitreiken, is de toestand anders. Een Algemeen Gevechts-

voorschrift moet de basis zijn, waarop de voorschriften der afzonderlijke wapens berusten. Dit algemeene voorschrift dient echter weer uit te gaan van vastgestelde begrippen betreffende het gebruik der afzonderlijke wapens. Zoo draait men in een kringetje rond. Ik kon U hierboven wel zoovele punten van overeenstemming in de voornaamste buitenlandse gevechtsvoorschriften aantonen, dat ik van een moderne tactiek meende te mogen spreken; aan den anderen kant wees ik U op eenige, doch lang niet alle, markante verschilpunten. Een juist overzicht te verkrijgen van de stroomingen, die in de buitenlandsche reglementen, in de nieuwe tactiekboeken en in de vakliteratuur tot uiting komen, om aan de hand van dit overzicht voor zich zelf een tactiek op te bouwen, geschikt voor Nederlandsche toestanden, is niet gemakkelijk. Degenen, die zijn aangewezen om de nieuwe gevechtsvoorschriften samen te stellen, zullen dit wel hebben ondervonden en zullen bovendien hebben kunnen vaststellen, dat hun studie hen dikwijls bracht tot afwijkende meeningen. Het is dan ook te begrijpen en toe te juichen, dat men slechts stap voor stap verder gaat bij het in elkaar zetten van het nieuwe samenstel onzer gevechtsvoorschriften.

Critiek uitoefenen is gemakkelijk en menigeen, die een Duitsch tactiekboek in handen heeft gehad of een Fransch voorschrift doorbladerde, zal U precies weten te vertellen, wat er aan onze, tot nu uitgegeven, voorschriften ontbreekt en hoe zij moeten worden aangevuld.

Laat de verschillende commissies hun strijd maar uitvechten; wij kunnen ons voorloopig wel behelpen met wat we bezitten. We hebben liever doorwrocht werk van Nederlandsch maaksel dan vertaalde buitenlandsche voorschriften.

Opbouwende critiek is natuurlijk zeer gewenscht. We moeten beginnen de ons gegeven voorschriften uit te voeren, maar we mogen niet verzuimen mede te werken aan hun verdere ontwikkeling. Het is mede om deze reden, maar toch hoofdzakelijk om met U binnen te dringen in hun wezen, dat ik het Algemeen Gevechtsvoorschrift, vooral wat de infanterie aangaat, en de gevechtsaanwijzingen der infanterie wat nader ga beschouwen.

Over het algemeen huldigen zij de beginselen, die, blijkens de overeenstemming, welke dienaangaande in de buitenland-sche voorschriften bestaat, als vaststaande mogen worden beschouwd en welke ik U reeds aangaf. Wanneer een eenheid der verbonden wapens optreedt volgens de leer van het Algemeen Gevechtsvoorschrift, dan zal de troep misschien niet op de voor de omstandigheden meest gewenschte wijze vechten, maar hij zal zich toch ongetwijfeld niet schuldig maken aan het toepassen van verouderde methoden. Met de ontwikkeling van den vliegdiens, met de geduchte kracht en de groote dracht der artillerie, met het karakter der auto-matische vuurwapenen en der nieuwe strijdwerktuigen, met de waarde van terreinversterkingen, met het beginsel, dat ook in de lineaire tactiek manocuvreeren noodzakelijk is, met de grootere zelfstandigheid der onderaanvoorders, met de économie des forecs, houdt het Algemeen Gevechtsvoorschrift ter dege rekening. Een compagnie infanterie, bij den aanval of de verdediging handelend volgens de aanwijzingen voor de infanterie verstrekt, zal in de oogen van een deskundig buitenlandsch toeschouwer geen dwaas figuur maken.

In het A. G. V. en in de juist genoemde aanwijzingen komen — het kon onder de bestaande omstandigheden moei-lijk anders — echter bepalingen voor, die in vraagstukken, welke ten tijde van het samenstellen van het voorschrift nog onopgelost waren of het ook nu nog zijn, een beslissing nemen en daarom voor aanvechting vatbaar zijn.

Nemen we het A. G. V. als uitgangspunt van onze be-schouwingen.

De algemeene grondslagen van het gevecht merken onder „taak en gebruik der infanterie” op, dat haar veelsoortige bewapening, vooral die met mitrailleurs, ongeschokte infan-terie in staat stelt iederen aanval, ook al wordt deze met overmacht ondernomen, af te slaan. Deze uiting kan, onaan-gevuld, tot dwaalbegrippen aanleiding geven; er zou aan moeten worden toegevoegd, dat infanterie, die groote ver-liezen heeft geleden, doch nog in staat is om met hare wapens het aanvalsterrein te beheerschen, een groot defen-sief vermogen bezit.

Dat de infanterieaanval tegen een goed versterkte en goed verdedigde stelling alleen dan met kans van slagen mogelijk is, wanneer deze op de krachtigste wijze door artillerievuur wordt voorbereid en gesteund en door infanteriegeschut, lichte bommenwerpers en mitrailleurs wordt begeleid, kan het A. G. V. worden toegegeven, indien men het gebruik van tanks buiten beschouwing laat. Het schijnt echter gewenscht, erop te doen volgen, dat de met moderne middelen uitgeruste infanterie in staat is zelfstandig plaatselijken weerstand te breken.

Het gebruik van rook wordt even aangestipt en het gebruik van rookprojectielen slechts bij den stellingoorlog aangeroerd. M. i. zijn deze projectielen bij vrijwel iederen vorm van het gevecht zeer bruikbaar voor het blind schieten van op andere wijze moeilijk buiten gevecht te stellen strijdorganen.

Betreffende het gebruik der artillerie bij den aanval bepaalt het A. G. V., dat de D. A. C. ten behoeve van iedere gevechtsgroep een of meer batterijen aanwijst, welke de infanterie bij den aanval rechtstreeks zullen steunen, welke batterijen als regel niet onder de bevelen van den infanteriecommandant worden gesteld. Wanneer geen gevechtsgroepen worden gevormd, zal het aanwijzen van batterijen, die van de infanterie commandanten (regimentscommandanten) rechtstreeks opdrachten krijgen, toch gewoonlijk ook noodig zijn.

Het voorschrift wil, dat een deel der tot rechtstreekschen steun der infanterie aangewezen batterijen wordt bestemd om voorwaarts te rukken, zoodra de infanterie in de vijandelijke stelling is hinnengedrongen. Het helpen afslaan van vijandelijke tegenaanvallen acht het voorschrift de voorname taak dezer batterijen, die ook vervolgend vuur kunnen afgeven. M. i. dienen deze batterijen om den aanval te helpen doorzetten, dus ook om weerstand, dien de vijand nog mocht bieden, zoo noodig te helpen breken. Zij behooren onder het rechtstreeksch bevel der infanteriecommandanten te worden gesteld.

Betreffende den vóór een stelling te bieden weerstand

(voorposten en vóórstellingen) huldigen het A. G. V. en de infanterieaanwijzingen niet dezelfde beginselen als de buitenlandsche voorschriften. Een nadere beschouwing van dit onderwerp is meer op hare plaats in de voordracht, welke volgende maand zal worden gehouden.

Voor het aanzetten van den tegenaanval, die slechts met steun van artillerie en op bijzonder bevel mag worden uitgevoerd, acht het A. G. V. het oogenblik, dat 's vijands hoofdaanval tot staan komt of dreigt te mislukken, geschikt. Ongetwijfeld is dan de tegenpartij reeds danig geschokt en kan de artillerie door het tot staan komen van den vijandelijken aanval het gemakkelijkst steunen, maar daartegenover staat, dat het afwachten van het vastloopen van den aanvaller in den bewegingsoorlog tegenover een doortastenden tegenstander over het algemeen niet aan te raden is, tenzij de vijandelijke aanval reeds vóór de stelling tot staan komt en de verdediger op een der flanken ruimte heeft om te manoeuvreeren. In een diep verdedigingsstelsel zal een tegenpartij zich als in een net vastwerken: een betrekkelijk ondiepe, onvoldoend georganiseerde veldstelling kan hij ineens doorbreken en hoe later de reserves van den verdediger dan oprukken, des te meer zal de aanvaller zijn succes kunnen uitbuiten.

Volgens het A. G. V. worden in den bewegingsoorlog de onmiddellijke tegenstooten uitgevoerd door de daartoe door de regimentscommandanten of lagere commandanten aangewezen afdeelingen; in den stellingoorlog moeten de regiments-, bataljons-, e.q. compagniescommandanten een vijand, die in de h. w. l. is doorgedrongen, op eigen gezag terugwerpen. Volgens H. S. V. Infanterieaanwijzingen belooft, indien de aanvaller over een smal front doorbreekt, een tegenstoot, mits onmiddellijk en door elke sectie der voorcompagnie tegen een bepaald doel ingezet, de beste uitkomsten. Breekt de aanvaller snel over een breed front door, dan wordt de verdediging in de strook der ondersteuningscompagnieën overgenomen. Het beginsel, door de aanwijzingen aangegeven, dat, naarmate het front van doorbraak smaller is, de afdeelingen, voor het doen van tegenstooten

in te zetten, kleiner kunnen zijn, zou ook in het A. G. V. dienen te worden opgenomen. Het doen van tegenstooten door troepen, bestemd voor de verdediging van de hoofdweerstand- en van de ondersteuningsstrook, is m. i. zeer gevaarlijk, daar hierdoor het verdedigingsstelsel gedesorgeriseerd wordt.

Het A. G. V. prijst als een bijzonder geëigend middel om aanvallen des vijands in den kiem te smoren aan, het tijdig onder vuur nemen van de gereedgestelde aanvalstroepen in de tegenoverliggende loopgraven, vooral door lichte bommenwerpers. Dit wil toch niet zeggen, dat deze taak vooral aan de lichte bommenwerpers moet worden overgelaten. Zooveel mogelijk, daartoe geschikte, vuurmonden dienen aan dit vuur deel te nemen, al zou daardoor het befaamde stormvuur ook minder geweldig worden.

De aanwijzingen voor de infanterie zijn wellicht, ten opzichte van het terreinwinnen der groep en der sectie, voor den aanval in den bewegingsoorlog wat stug. Zij verlangen, dat bij de groep in colonne de manschappen als regel de voorgeschreven afstanden bewaren. Van dezen regel zal nog al een keer moeten worden afgeweken, daar op de afstanden, waarop de vijandelijke mitrailleurs met schuin vuur werkdadig optreden, groepen, waarin de manschappen elkander op 1 M. afstand volgen, zeer kwetsbaar zullen zijn. Het vergrooten dier afstanden zal, zoo men de groep in haar geheel wil doen vooruitgaan — en men kan toch niet reeds op de groote afstanden met enkele manschappen vooruitspringen — in terrein, dat weinig dekking biedt, noodig zijn.

De aanwijzingen zeggen zeer terecht, dat niet altijd op de normale wijze kan worden verspreid en dat bij de verspreide groep de manschappen eenigszins in de diepte kunnen worden opgesteld. Toch gaan de aanwijzingen hier nog niet ver genoeg. Bij oefeningen ziet men dan ook steeds weer een bijna aaneengesloten tirailleurlinie ontstaan. Bijna nimmer krijgen de zware mitrailleurs gelegenheid door openingen tuschen de voorste troepen te vuren, hetgeen in onze terreinen toch veelvuldig zal moeten gebeuren. Waarom

zou men de geheele groep verspreiden op terrein, dat dekking oplevert voor bijeengehouden manschappen, wanneer slechts de lichte mitrailleur behoeft te vuren. Aan de groepen moet meer vrijheid worden gelaten, wat betreft de aan te nemen vormen.

Ook de toepassing van vuur en beweging is nog niet soepel genoeg. Ofschoon de sectie door de aanwijzingen de tactische gevechtseenheid wordt genoemd, die door hare bewapening en gemakkelijke plooibaarheid zelfstandig optreden toelaat, komt niet voldoende uit, dat zij tegenover in front onderhouden weerstand door middel van de gewegroepen manoeuvreerend kan optreden. Wellicht is het gewenscht ook voor de groep — speciaal voor de mitrailleurgroep — aan te geven, dat deze, zij het dan onder bijzondere omstandigheden, haar vuurkracht en haar stootkracht voor het uitvoeren van een manoeuvre kan benutten. Feitelijk staan de aanwijzingen manoeuvreerend optreden eerst toe aan de compagnie.

Hoewel betreffende de naar voren gebrachte punten en wellicht ook betreffende andere, nog niet aangeroerde, bepalingen van ons A. G. V. en onze infanterieaanwijzingen verschil van meening kan bestaan, is dit toch niet van dien aard, dat ik wijziging meen te moeten brengen in mijn, reeds naar aanleiding van de beschouwing der begrippen, die erin tot uiting komen, gegeven oordeel, dat *de gevechtsvoorschriften en aanwijzingen, na den oorlog aan het Nederlandsche leger gegeven, over het algemeen uitgaan van gezonde moderne beginselen.*

Maar uit den aard der zaak zijn zij nog niet in evenwicht. Ik gaf U de moeilijkheden, waarmede de samenstellers te kampen zullen hebben, reeds aan. Het A. G. V. en de infanterieaanwijzingen rammelen nog, zooals U wellicht uit het volgende zal blijken.

In H. S. III van het A. G. V., den bewegingsoorlog betreffende, wordt allereerst de opmarsch behandeld, waarbij wordt aangegeven, dat, naarmate een spoedige ontmoeting met den vijand meer waarschijnlijk is, tot splitsing in meerdere colonnes wordt overgegaan. Daar het indeelen van een algemeene voorhoede zeer terecht in het algemeen in

hoog terrein niet aanbevelenswaardig wordt geacht, moeten de marscheclonnes zich ieder door een voorhoede doen voorafgaan. In het voorschrift is niet opgenomen, hoe deze verschillende colonnes met hunne voorhoeden voorwaarts gaan. Een regeling hiervan, berustend op het aangeven van door de voorhoeden en de hoofdmachten achtereenvolgens te bereiken lijnen, is toch noodig, ook al met het oog op het, tot het geven van vuurdekking, in stelling brengen van artillerie.

De taak der voorhoede bestaat volgens het voorschrift o. a. in het verzamelen van nadere gegevens betreffende den vijand. De A. B. zal in den regel dan al zoodanige inlichtingen van zijn verkenningsorganen hebben gekregen, dat zijn plan in groote trekken vaststaat. Dit moet wel, daar, als de voorhoeden op den vijand stuiten, de ontwikkeling in meerdere colonnes en dus de eerste inzet reeds is geschied. Betreffende de aan de voorhoede(n) op te dragen taken is het voorschrift vaag. Dit komt, omdat geen onderscheid wordt gemaakt tusschen de verschillende wijzen van uitvoering van een opmarsch bij een ontmoetingsgevecht, tegen een vijand, die pas tot het innemen van een stelling is overgegaan en tegen een goed versterkte stelling. Het A.G.V. is hier te ruim gesteld.

Betreffende de voorhoedeartillerie wordt gewezen op de noodzakelijkheid, artillerie in stelling te brengen, zoodra ernstige weerstand ondervonden of verwacht wordt. Over het in stelling brengen van artillerie der hoofdmacht tot steun der voorhoede en tot dekking der eventueele latere gereedstelling laat het voorschrift zich niet anders uit dan door op een andere plaats onder het punt vuurdekking te bepalen, dat een belangrijk deel der artillerie in stelling moet staan om de infanterie de noodige bescherming te geven op het oogenblik, dat de infanterie bij het verlaten van bedekt terrein onder werkzaam bereik van het verdedigend artillerievuur komt. Het schijnt zeer gewenscht, dat het A. G. V., betreffende de bedoelde kwesties, meer leiding geeft. Het nieuwe H. S. V van het Velddienstvoorschrift, welk hoofdstuk, ofschoon nog niet officieel uitgegeven,*) toch bij den

*) Inmiddels verschenen. (Red.).

troep wordt gevolgd, is eveneens betreffende het gebruik der voorhoede te ruim gesteld.

Bij de beteekenis van den frontaanval wordt door het A. G. V. de gereedstelling genoemd en daarvoor verwezen naar een nog niet verschenen hoofdstuk, dat vermoedelijk den aanval in den stellingoorlog zal behandelen. De gereedstelling in den bewegingsoorlog, b.v. tegen een kortelings ingenomen stelling, zal echter op een andere wijze geschieden dan in den stellingoorlog. Deze gereedstelling, die de verschillende wapens zal aangaan, behoort in een A. G. V. te worden behandeld, zij het ook, dat daarbij het geven van schema's moet worden vermeden.

De wijze van aanvallen in polderland, waaraan het A. G. V. slechts enkele regels wijdt, kan dan tevens beter onder het oog worden gezien.

Aangaande den steun, door de artillerie aan de infanterie te geven, lezen wij in het A. G. V., dat het vuur, dat vóór en tijdens den aanval op de vijandelijke stelling wordt afgegeven, op, met de infanterie overeen te komen seinen, wordt verlegd tot minstens 300 M. voorbij de hoofdweerstandslijn en volgehouden, totdat de binnengedrongen infanterie hare verbanden heeft geordend, welk tijdstip door den D. C. aan de artillerie wordt aangegeven. Hieruit blijkt, dat de binnengedrongen infanterie niet dan op last van den D. C. den aanval *in* de stelling doorzet. Volgens het punt, dat de handelingen na het nemen der vijandelijke stelling bespreekt, is het de eerste plicht van iederen commandant, die in een vijandelijke stelling is *doorgedrongen*, zoo spoedig mogelijk zijn verbanden opnieuw te ordenen, hetgeen bij voorkeur moet plaats hebben voorbij de vijandelijke hoofdweerstandslijn. De vervolging voorbij de vijandelijke stelling mag alleen plaats hebben op last van den D. C., die zijn afdeeling daartoe richtingspunten en grenzen, die niet mogen worden gepasseerd, aanwijst. Het zal U duidelijk zijn, dat het A. G. V. hier niet duidelijk is. Moeten de troepen al dan niet terstond doorstooten tot de stelling in de geheele diepte is genomen? Waarschijnlijk niet, want het ordenen van verbanden moet geschieden *voorbij* de vijandelijke hoofdweerstandslijn, *daar*

deze na de bezetting onmiddellijk aan 's vijands artillerievuur blootstaat. Hieruit leest men, dat, wanneer het laatste niet het geval was, men zich zou moeten bepalen tot het nemen der h. w. l. tot de D. C., nadat de verbanden waren geordend, het bevel gaf verder te gaan, welke opvatting ook tot uiting komt in de bepaling, dat het artillerievuur op minstens 300 M. voorbij de vijandelijke h. w. l. wordt volgehouden tot een nader bevel van den D. C. Toch kan dit de bedoeling niet zijn van het A. G. V. De infanterie, die een stelling binnendringt, moet terstond doorstooten. De reserves der voorste afdeelingen zullen daarbij de flanken der voorwaarts gaande troepen dekken. Grootere reserves worden ingezet voor de oprolling der stelling. Elk uitstel geeft den vijand gelegenheid zijn weerstand opnieuw te organiseeren, reserves aan te trekken. Dat men, na de achterste weerstandslijn eener stelling te hebben genomen, niet terstond met de voorste afdeelingen moet doorgaan, doch zich, in afwachting van nadere bevelen, moet bepalen tot het uitzenden van patrouilles voor het verkrijgen van contact met den vijand is logisch, maar het divisiesgewijze herstellen van de verbanden, nadat men de h.w.l. heeft genomen, is niet logisch.

Ook H. S. V. der infanterieaanwijzingen, waaruit overigens een doortastende geest spreekt, is weifelend, wat betreft het optreden, nadat men in de vijandelijke stelling is gedrongen. Het geeft aan, dat de C. C., wanneer de vijand wijkt — wat deze trouwens gewoonlijk niet zal doen daar hij zich dood vecht — tenzij anders is bevolen, terstond de verdediging van het veroverde terrein moet regelen en daartoe, voorbij de genomen weerstandslijn, o.a. de verbanden in zijn compagnie moet herstellen. Het zal dikwijls voorkomen, zegt H. S. V., dat de voorcompagnie tegenover den in de diepte opgestelden verdediger, na het nemen van 's vijands voorste weerstandsstrook, onmiddellijk den aanval moet doorzetten op volgende strooken, waarbij de reeds genomen strooken tegen mogelijke vijandelijke tegenaanvallen voldoende bezet moeten worden. De C. C. handelt alsdan naar de desbetreffende orders van den B. C. Daar nog geen aanwijzingen zijn verstrekt voor het bataljon, kunnen wij

den draad hier niet verder nagaan. U zult het wel met mij eens zijn, dat de moeilijke handeling van het breken van den weerstand in een vijandelijke stelling door onze gevechtsvoorschriften beter moet worden behandeld. Vroeger eindigde het infanteriegevecht met den storm; tegenwoordig begint het er feitelijk mee.

Het A. G. V. geeft in H. S. IV o.a. aan op welke wijze bij den stellingoorlog een stelling wordt ingericht. Hoewel de steunpunten de hoeksteen der verdediging moeten vormen, komt zulk een stelling bij voldoende tijd uit eenige opeenvolgende gevechtloopgraven te bestaan. Er wordt dus niet gesproken van verdedigingsstrooken; het beginsel ervan is wel aanwezig, maar blijkbaar heeft men nog niet willen afzien van het begrip doorlopende gevechtloopgraaf.

De op de h.w.l. volgende ondersteuningsloopgraaf dient o.a. om de troepen op te nemen, die aangewezen zijn voor onmiddellijke tegenstooten op eigen gezag, indien deelen van de h.w.l. zijn gevallen. Of deze tegenstooten moeten geschieden door de troepen, die normaal deze loopgraaf bezetten of door tijdig naar voren geschoven reserves wordt niet vermeld. Tegen de eerste methode is hierboven reeds bezwaar gemaakt.

De achter de ondersteuningsloopgraaf gelegen reserve-loopgraaf (graven) dient (dienen) onder meer, om, zoo de toestand in de voorgelegen loopgraaf gevaarlijk dreigt te worden, troepen der divisiereserve op te nemen, bestemd om tegenaanvallen te verrichten op last van den D. C. Dit zal dus slechts kunnen geschieden, wanneer de vijand bij zijnen aanval slechts langzaam de loopgraven een voor een kan nemen, hetgeen in den stellingoorlog bij een grooten aanval uitzondering zal zijn. Een aantrekken van de deelen der divisiereserve tot in de reserveloopgraven, wanneer een aanval dreigt, zal wel niet beoogd worden, daar deze troepen dan, tenzij de reserveloopgraven vrij ver achter het overig deel der stelling liggen, na onder het hevige voorbereidingsvuur te zijn geweest, voor den tegenaanval niet bijzonder geschikt zouden blijken. Een korte uiteenzetting van de plaats dezer reserves en van de wijze, waarop zij worden gebruikt, dient te worden opgenomen.

H.S. V der aanwijzingen geeft eveneens aan hoe een stelling is ingericht. Hier wordt blijkbaar geen verschil gemaakt tusschen een stelling uit den bewegingsoorlog en eene uit den stellingkrijg, wat betreft de verdeeling der troepen in de diepte. Immers volgens deze aanwijzingen bestaat een stelling o.a. uit een hoofdweerstandstrook, een ondersteuningsstrook en een serie sectiesteunpunten. De beide eerstgenoemde strooken bestaan uit steunpunten van een of meer groepen infanterie. Bij den stellingoorlog worden de verschillende steunpunten verbonden door doorlopende loopgraven, juist zooals het A.G. V dit verlangt. Hoewel het niet staat vermeld, worden deze loopgraven door de aanwijzingen niet beschouwd als zuivere gevechtsloopgraven. Door het verdeelen van de stelling in strooken krijgt men meer den indruk, dat de verdediging, behalve in bijzondere gevallen, vrijwel uitsluitend door de steunpunten geschiedt. Het stelsel van de aanwijzingen komt me voor juister te zijn dan dat van het A.G. V, mits tusschen de strooken nog enkele steunpunten, b.v. van zware mitrailleurs met bedekking, worden aangelegd en mits vooral de kracht van den verdediger wordt verhoogd door het met elkander in innige samenwerking brengen van daartoe zich leenende kleine steunpunten uit verschillende strooken en uit het tusschen-terrein. Ik heb hier het oog op de grootere steunpunten en de centra van weerstand der Franschen.

Het beginsel van het A.G.V., dat bij den bewegingsoorlog de bezetting der stelling zoodanig moet worden geregeld, dat zooveel mogelijk waarborg is verkregen om de gekozen h.w.l. (strook) te kunnen behouden, had ik ook gaarne in de aanwijzingen tot uiting zien komen.

Ook voor den aanval geven de aanwijzingen slechts één methode aan. Toch zou het aangeven van de afwijkingen, die de aanval in den stellingoorlog ten opzichte van den aanval in den bewegingsoorlog vertoont, wel gewenscht zijn. Ik doel hier op het gereedstellen in betrekkelijk dicht bij den vijand gelegen loopgraven, op de mogelijkheid verschillende gevechtséchelons vanuit ééne lijn te doen opspringen, op de noodzakelijkheid aanvankelijk de zijdelingsche richting goed

te bewaren, op de wenschelijkheid onder sommige omstandigheden de geweergroepen vooraan te doen gaan. Waarschijnlijk heeft men den aanval in den stellingoorlog niet willen aanroeren, vóórdát het A.G.V. dienaangaande de groote lijnen heeft vastgesteld. Zooals nu de redactie der aanwijzingen luidt, maakt men er uit op, dat de aangegeven aanvalswijze voor alle gevallen geldt.

Het gebruik, dat onze voorschriften van de voorposten wenschen te maken, werd reeds in het kort aangeduid.

Het optreden der voorposten, door het nieuwe velddiensthoofdstuk aangegeven, geldt voor voorposten, die een legerenden troep moeten beveiligen. Bij voorposten, in het voorterrein eener verdedigende stelling geplaatst, kan de voorpostenreserve vervallen. Dit stemt overeen met hetgeen betreffende deze soort van voorposten in het A.G.V. wordt opgemerkt, welk voorschrift evenwel bepaalt, dat dan de voorpostendetachementen door de bataljons in voorste lijn moeten worden geleverd. Het velddiensthoofdstuk laat zich hierover niet uit, hetgeen toch wel noodig is. Komen die, door de bedoelde bataljons vooruitgeschoven, detachementen onder één commandant? Hoe wordt de aansluiting geregeld? Hoe het teruggaan?

Na deze beschouwingen meen ik te mogen zeggen, dat *onze gevechtsvoorschriften vastheid van lijn missen.*

Het komt bij tactische oefeningen voor, dat verschil van inzicht bestaat over de bedoelingen der gevechtsvoorschriften; het gebeurt, dat men, betreffende voornamelijk vraagstukken deze voorschriften naslaande, onbevredigd blijft. *Wij, die geen school in de practijk hebben doorloopen, missen deze vastheid van lijn zeer.*

Wij moeten ons de moderne tactiek theoretisch opbouwen. Een groot deel onzer officieren komt er niet toe de tactiek anders dan uit de voorschriften te bestudeeren. Daarom mochten wij ons vast kunnen houden aan onze eigen voorschriften. Er zijn vele officieren, die door studie zich zelf een beeld vormen van het hedendaagsche gevecht; zij kunnen òf door hunnen werkkring òf door publicatie hunner denkbeelden krachtig bijdragen aan de vorming onzer voor-

schriften. Maar deze eigen studie brengt ook een groot gevaar mede en wel, dat er individueele tactische methoden bij oefeningen in het terrein en op de kaart worden toegepast, wanneer de voorschriften niet duidelijk zijn. Dat mag niet voorkomen en is dus een reden te meer om te verlangen, dat de voorschriften de tactiek van ons leger beheerschen.

Er ontbreken in ons samenstel van moderne gevechtsvoorschriften nog vele schakels. Het gevecht van het bataljon en van het regiment, het gebruik der zware mitrailleurs en der zware infanteriewapens, de versterkingskunst, de aanval in den loopgravenoorlog, het gevecht in bijzondere omstandigheden, het gebruik der artillerie, de verbindingsdienst, de velddienst, de geneeskundige dienst, de vliegdienst, zij zijn in het algemeen voor den troep nog onontsluierde geheimen. Dit is nu eenmaal niet anders mogelijk. Wij mochten — ik merkte het reeds eerder op — aan de samenstellers van onze gevechtsvoorschriften gelegenheid geven doorwrocht werk te leveren. Maar wel mogen we verlangen, dat, naarmate deze voorschriften verschijnen, zij de sluiers voor ons oplichten. Uit de beschouwingen over het A.G. V. is gebleken, dat dit m.i. niet overal even duidelijk is.

Daarbij komt, dat het te sober is gehouden. Vooral spreekt dit bij de behandeling van den aanval. Wanneer men het zevental bladzijden, dat het voorschrift daaraan wijdt, heeft gelezen, weet men niet hoe een aanval der verbonden wapens, in normale en in bijzondere omstandigheden, tegenwoordig plaats heeft. Bij tactische oefeningen is dit goed merkbaar.

Bij de verdediging, zoowel in den bewegingsoorlog als in den stellingoorlog, komt de samenwerking der wapens niet voldoende tot haar recht. De stiefmoederlijke wijze, waarop in het algemeen deze samenwerking wordt behandeld, is oorzaak, dat het voorschrift zoo weinig spreekt. Wanneer men, na ons A.G. V. te hebben bestudeerd, in het nieuwe Duitsehe de overeenkomstige hoofdstukken beschouwt, dan springt de duidelijkheid van het laatste wel zeer in het oog.

Onze aanwijzingen voor de infanterie zijn kort, maar bevattelijk. Hoe de kleinere infanterieeenheden vechten, kan men er uit leeren. Zij zijn echter te infanteristisch; men zou

er uit opmaken, dat de infanterie zelfstandig met hare lichte mitrailleurs en geweren het gevecht voert. Over zware mitrailleurs, bommenwerpers, infanteriegeschut wordt niet gesproken, laat staan over de artillerie. Nu zal men opmerken, dat de aanwijzingen voor het bataljon en het regiment nog niet zijn verschenen en dat deze wel een zuiverder inzicht zullen geven van den strijd. Maar de vechtende compagnie zal meestal in nauwe samenwerking moeten optreden met de genoemde wapens, dus moet ook worden aangegeven, hoe zij dan handelt. Men kan feitelijk de wijze, waarop de kleinere onderdeelen vechten, niet vaststellen, zoolang niet is bepaald, hoe de grootere afdeelingen moeten optreden. Zegt men, dat de aanwijzingen alleen beoogen de infanterie een voorloopigen leiddraad te geven, zoodat zij bij de opleiding de manschappen kan oefenen volgens de moderne beginselen, dan moeten wij dat standpunt goedkeuren. Het kwam mij echter gewenscht voor vast te stellen, dat *ons A. G. V. en onze infanterieaanwijzingen geen helder beeld van het moderne gevecht der verbonden wapens en van dat der infanterie geven*, teneinde er op te wijzen, dat de toekomstige, meer uitgewerkte, voorschriften dit wel moeten doen.

Voor ons leger, waarvan de aanvoering voor een groot deel in handen komt van verlofspersoneel, moeten de gevechtsvoorschriften duidelijk spreken. Het overgrootste gros der reserveofficieren, die onze compagnieën en batterijen, onze bataljons en afdeelingen zullen moeten aanvoeren, doen, nadat zij door de scholen van verlofsofficieren zijn afgeleverd, niet meer aan tactiek, dan op de sporadische bijeenkomsten en misschien ook een weinig gedurende de enkele weken, die zij onder de wapenen moeten komen. Zij moeten in hun A. G. V. een soort tactiekboek vinden. Daarvoor is het niet noodig, dat dit voorschrift lijk wordt. Verschillende hoofdstukken van het nieuwe Deutsche gevechtsvoorschrift, dat verleden jaar is verschenen, bewijzen, dat met betrekkelijk weinig woorden in dit opzicht veel kan worden gedaan.

De voorschriften, speciaal voor de infanterie bestemd, moeten, eenvoudig samengesteld, een goed beeld geven van

het gevecht van dat wapen. Onze verlofsluitenants en verlofs-
 onderofficieren zullen er hun wetenschap uit putten. De
 samenwerking, ook der kleinere eenheden, met de speciale
 strijdmiddelen van het bataljon en van het regiment moet
 er duidelijk in tot uiting komen. Ook de rol, die de artillerie
 in het infanteriegevecht speelt en de wijze, waarop de
 infanterie de artillerie behulpzaam dient te zijn, kunnen niet
 met genoeg nadruk worden aangegeven.

Voor al de eerste jaren zal een inleiding, het karakter van
 het infanteriegevecht uitbeeldend, veel nut afwerpen.

Schema's zijn in beginsel te veroordeelen, maar voor onze
 lagere aanvoerders, die weinig gelegenheid zullen hebben met
 troepen te oefenen, zijn voorbeelden onontbeerlijk. Zij zouden
 op de wijze, zooals dit in het Fransche infanteriereglement
 gebeurt, op terreinkaarten kunnen worden geplaatst, waar-
 door zij het schematische zouden missen.

*Onze voorschriften moeten gebaseerd zijn op Nederland-
 sche toestanden.* Buitenlandsche voorschriften kunnen
 waardevolle studiebronnen zijn; wij mogen ons nimmer door
 hun logischen inhoud en hun duidelijken vorm laten ver-
 leiden, ze geheel of gedeeltelijk over te nemen. Vooral tegen-
 woordig, nu het gevecht veel gecompliceerder is dan vroeger
 en verschillende gedaanten zal kunnen aannemen, nu de
 meer of mindere verscheidenheid van moderne strijdmiddelen,
 waarover men beschikt, van grooten invloed is op de te
 bezigen vechtwijzen, moet meer dan ooit worden vermeden
 de tactiek der groote legers over te nemen. Een leger, als
 het onze, verlangt zeer zeker zijne eigen tactiek. De om-
 standigheden, die dit noodzakelijk maken, zijn vele.

Daar zijn in de eerste plaats de bewapening en de organi-
 satie. Wij bezitten geen uitgebreiden vliegdiens; wij zullen
 in een toekomstigen oorlog zuinig moeten zijn met onze
 luchtstrijdkrachten. Aan een schoonvegen van de lucht
 kunnen we natuurlijk niet denken. Onze tegenstander zal
 waarschijnlijk spoedig het overwicht in de lucht geheel en
 al bezitten. Hierop moet onze verkenningsdienst zijn ge-
 baseerd; wij moeten er rekening mede houden, dat het ver-
 krijgen van inlichtingen betreffende den vijand voor ons niet

gemakkelijk zal zijn, dat onze maatregelen zullen worden bespied door brutaal optredende vijandelijke vliegers, die ongetwijfeld al terstond zullen trachten aan onze strijdkrachten en strijdmiddelen afbreuk te doen. Wij zullen aan de commandanten der groote eenheden slechts spaarzaam vliegtuigafdeelingen voor de verkenning op korteren afstand kunnen toedeelen. De artilleriesvliegers zullen hun werk heusch niet ongestoord kunnen verrichten. Kunnen we, zoo we al over geen afzonderlijke verbindings- en infanterievliegers kunnen beschikken, hun werk tevens opdragen aan verkenningsvliegers, van het inzetten van luchtstrijdkrachten tot het deelnemen aan den infanteriestrijd zullen we, vermoedelijk in tegenstelling met onzen vijand, moeten afzien.

Lucht doelartillerie bezitten we nagenoeg niet. Een overmaat aan veldgeschut en aan zware mitrailleurs, om als surrogaat voor deze artillerie te dienen, is niet aanwezig.

De overmacht aan cavalerie, die we van een tegenpartij kunnen verwachten, maakt het voor ons noodig bij onze snelle verkennings- en beveiligingsorganen een groote vuurkracht op wielen in te deelen, door welke indeeling het gebruik dezer organen zal worden beïnvloed.

Met de indeeling van artillerie bij het veldleger is het treurig gesteld. Wanneer wij de in uitzicht gestelde batterijen krijgen, verbetert de toestand wel merkbaar, maar ook dan nog blijven wij bij een tegenpartij, wat artilleriekracht betreft, nog vrij aanzienlijk in de minderheid.

Het is mijn bedoeling niet, hier jammerklachten aan te heffen; ik wil slechts waarschuwen voor het voeren van struisvogelpolitiek. We hebben beperkte middelen, we moeten in het belang van het leger en dus van het land trachten in dien toestand verbetering te brengen, maar we moeten het met de middelen, die ons ten dienste staan, doen. Een aanvalstactiek, gebaseerd op een artillerie, die de vijandelijke batterijen vernietigt of neutraliseert, het vijandelijk verdedigingsstelsel uit elkander schiet, de tegenpartij het aanvoeren van reserves bemoeilijkt, de eigen infanterie gedurende den aanval met vuur vergezelt en haar nog bovendien terstond wat batterijen toestopt, de vijandelijke vliegers dwingt op groote hoogte te

blijven, zulk een artillerie is voor ons in gewone omstandigheden niet beschikbaar. Onze verdedigingstactiek moet niet uitgaan van de aanwezigheid eener krachtige artillerie.

Met het gebruik van tanks zullen we bij den aanval geen moeite hebben; meer zorg moeten we ons maken over de wijze, waarop deze wapens door den verdediger moeten worden afgeweerd.

Onze infanterie bezit, naar verhouding, weinig zware mitrailleurs. Het kwistig uitstrooien van deze wapens over de diepte van het troepensamenstel, gepaard aan het aanwijzen van bijeengehouden afdeelingen voor het vuren op groote afstanden, zooals men dat in de buitenlandsehe voorschriften aantreft, is gewoonlijk voor ons niet mogelijk. Bovendien zijn, om met de zware mitrailleurs op groote afstanden te kunnen vuren, andere richtmiddelen noodig dan waarover nu bij de bedoelde wapens wordt beschikt.

Wij kunnen onze infanterie niet leeren aanvallen, alsof zij over uitstekend infanteriegeschut beschikt. Wij kunnen haar toch niet leeren zelfstandig plaatselijken weerstand, door een gedekt opgestelden vijand geboden, te breken, zolang zij geen worpvuur kan afgeven.

Wij moeten toch overwegen, dat verbindingsmiddelen ons slechts karig zijn toebedeeld.

Naar we hopen zal onze bewapening wel worden verbeterd, maar hoogstwaarschijnlijk zal zij toch ver achterblijven bij die van groote moderne legers, zoodat zij en onze organisatie bij het samenstellen van onze gevechtsvoorschriften van beteekenenden invloed zullen moeten zijn.

De aanvoering zal bij mobilisatie voor een groot deel in handen van verlofspersoneel worden gelegd, dat minder tactisch geschoold zal zijn dan men van beroepspersoneel mag verwachten. Ik merkte dienaangaande reeds het een en ander op. Ofschoon men, zoo eenigszins mogelijk, aan ondercommandanten vrijheid van handelen moet laten, zal dit in ons leger gedurende den eersten tijd, dat het te velde is, niet mogelijk zijn. Ook daarmede moeten onze gevechtsvoorschriften rekening houden. Zij moeten goed doen uitkomen, dat de hoogere commandanten positieve, vrij ge-

detailleerde bevelen dienen te geven, zoolang hun niet is gebleken, dat aan hun ondercommandanten meer vrijheid kan worden gelaten.

De opleidingstijd van onzen infanterist is vrij kort, dus moet er, zooals men dat noemt, gewoerd worden met den tijd ten behoeve van de opleiding tot het gevecht. Wij bezitten geen bruikbare voorschriften, die aangeven, hoe de opleiding tot het gevecht moet geschieden, wat van een afgerichten man, van een afdeeling afgerichte manschappen moet worden gevorderd. Er is, tenminste bij de infanterie, een neiging ontstaan om het maar spoedig goed te vinden. Wanneer we den man hebben leeren schieten met het geweer en ook een weinig met den lichten mitrailleur, wanneer hij kan marcheeren, handgranaten kan werpen en er met de bajonet op los kan steken, wanneer hij zijn verplichtingen op post keut en als patrouilleman of als ordonnans niet den koers kwijt raakt, wanneer hij, geleid door den groepscoudeur, in de groep meekan, dan zijn we al aardig tevreden over de verkregen resultaten, dan vinden we, dat er in onzen korten opleidingstijd toch heel wat kan worden gedaan.

Maar nemen we geen genoegen met wat voor een groot gedeelte schijn is? Kan de man gebruik maken van het terrein om zich te bewegen, om zich op te stellen? Kan hij zich oriënteeren, zich gedekt bewegen in een bepaalde richting, naar een bepaald punt? Kan hij waarnemen, kan hij aangeven, wat is waargenomen, voorwaarts gaan en den commandant melden wat van belang is? Kan hij een doel ontdekken, het bewaken, de wijze bepalen, waarop het met den lichten mitrailleur onder vuur moet worden genomen? Kan hij optreden voor het onderhouden van verband; begrijpt hij, hoe de compagnie, hoe het bataljon vecht? Velen van U zullen met mij twijfelen aan eene zoodanige, toch noodzakelijke, geoefendheid van den doorsnee afgerichten man.

Wij zouden vooraan in het infanteriereglement een hoofdstuk moeten opnemen, dat het karakter van het infanteriegevecht aangeeft en tevens met nadruk waarschuwt tegen een opleiding, die voert tot schijngeoefendheid. Waarschijnlijk zou dan blijken, dat nog minder tijd

moet worden besteed aan den garnizoensdienst, aan theorie, aan spelen, enz., hoe nuttig deze diensten op zichzelf ook mogen zijn. Dan zouden we misschien onze programma's herzien om toch maar veel tijd te kunnen besteden aan de voorbereidende terreinoefeningen, die dienen tot het bruikbaar maken van den man te velde.

Wij zullen bij onze opleiding veel moeten specialiseeren. Van hetgeen aan specialisten wordt geleerd, behoeft siechts dat, wat voor den geheelen troep van belang is, in het reglement van het wapen te worden opgenomen.

Met het karakter van het volk moeten onze gevechtsvoorschriften rekening houden. Onze voorschriften moeten niet, zoals de Fransche voorschriften graag doen, voortdurend op het moreel werken; daarvoor is de Nederlander te nuchter. Zij moeten niet te veel willen uitleggen, waarom iets is bepaald; als het logisch is, nemen wij het aan; wij hebben niet graag, dat ons iets, met omhaal van redenen, wordt aanbevolen.

De gesteldheid van onze terreinen dient een groote rol te spelen bij het samenstellen onzer gevechtsvoorschriften. Bij het bestudeeren van gevechten uit den grooten oorlog en van buitenlandsche voorschriften komen we meermalen voor gevallen, die wij niet kunnen begrijpen, zoo we ons de buitenlandsche terreinen niet voorstellen. Het voortdurend gebruik van zware mitrailleurs in domineerende stellingen, de hevige strijd om waarnemingspunten voor de artillerie, zij hebben plaats gehad in golvende terreinen. Wij hebben in het algemeen te vechten in streken, waar geen belangrijke hoogteverschillen voorkomen; wij zullen met onze artillerie moeten kunnen optreden in met heggen bedekte velden; wij zullen den strijd moeten voeren in onze polderterreinen, die spotten met een normale wijze van aanvallen en verdedigen; in onze polderterreinen, die het zeer moeielijk maken zich te dekken tegen luchtwaarneming en luchtaanval.

Al de genoemde factoren, betrekking hebbende op de Nederlandsche toestanden, maken een eigen tactiek, vooral tegenwoordig, noodzakelijk.

Onze gevechtsvoorschriften mogen echter niet verzuimen de, onder andere omstandigheden toe te passen, vechtwijzen aan te geven. Wij kunnen in een oorlog hulp ontvangen en dan worden uitgerust met een grooter aantal moderne strijdmiddelen; wij moeten, om den strijd tegen een vijand te kunnen opnemen, met de vechtwijzen, die hij kan toepassen, vertrouwd te zijn. Nu is het niet gemakkelijk deze methoden in de voorschriften op te nemen zoodanig, dat de eigen tactiek niet in het gedrang komt. Bij de verdediging zal van zelf de afweer van een aanval, met de meest moderne strijdmiddelen ondernomen, worden behandeld. Wat de algemeene beschouwingen en den aanval betreft, moeten wij ons beperken tot hetgeen beslist noodig is. Waarschijnlijk kunnen we daarbij volstaan met achter elk hoofdstuk onzer voorschriften, nadat de eigen tactiek is behandeld, in het kort aan te geven, hoe onder andere omstandigheden moet worden opgetreden.

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren. Hiermede zijn mijn beschouwingen geëindigd. Ik kon U echter niet meer geven dan ik beloofde, namelijk beschouwingen. Ik hoop echter mijn doel te hebben bereikt, dat beoogde, grootendeels aan de hand van de moderne gevechtsvoorschriften:

in het kort te doen zien, hoe de moderne infanterietactiek zich uit die van vóór 1914 heeft ontwikkeld;

het kenmerkende van de moderne tactiek aan te toonen:

te wijzen op de verscheidenheid van vraagstukken, die nog niet opgelost zijn;

te waarschuwen voor het toepassen van tactiek, die in de omstandigheden, waarin wij verkeeren, niet kan worden toegepast.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER: Mijne Heeren. We zullen een klein kwartier pauze houden, gedurende welken tijd — naar ik hoop — nog eenige heeren zich voor deelneming aan het debat zullen aanmelden.

PAUZE.

De VOORZITTER: Er zijn, Mijne Heeren, zes leden voor deelneming aan de discussie ingeschreven. In verband met den tijd kan ik aan ieder niet meer dan 10 minuten spreektijd toekennen.

Het woord is in de eerste plaats aan den kapitein van den Generalen Staf v. h. N. I. Leger KOSTER.

De heer KOSTER: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Wanneer ik eenige oogenblikken uw aandacht vraag, wijl ik een en ander in het midden wil brengen, betreffende het interessante onderwerp, dat de heer VAN SLOBBE op zoo belangwekkende wijze heeft behandeld, dan zij mijn eerste woord een woord van respect voor het feit, dat het Nederlandsche leger reeds zoo spoedig na den wereldoorlog in het bezit is gesteld van gevechtsvoorschriften, waarin de ervaring der oorlogvoerenden is verwerkt. De heer VAN SLOBBE heeft ons wel is waar op onvolkomenheden in die voorschriften kunnen wijzen. Hij wijt deze gebreken in zekere mate aan het feit, dat het optreden der kleine afdeelingen is vastgesteld, voordat men aanwijzingen omtrent het optreden van groote afdeelingen heeft verstrekt, zoodat het raam ontbreekt, waarin de onderdeelen moeten passen.

Dit verwijt, mijne Heeren, lijkt mij ongegrond. Naar mijn meening kunnen zij, die voorschriften voor groote afdeelingen in een daad moeten omzetteu, door studie en ervaring, desnoods ook bij gemis aan deze voorschriften, zich aan de gewijzigde omstandigheden aanpassen. Men hangt, bij het samenstellen van voorschriften voor de grootere afdeelingen af van de organisatie der hoogere verbanden. Zoo zal men, naar het mij voorkomt, moeilijk juiste aanwijzingen voor het optreden van een regiment infanterie kunnen geven, wanneer men nog niet weet, of dat regiment over infanteriegeschut zal beschikken en zoo ja, welke eigenschappen dat geschut zal hebben. Wij weten allen, welke schommelingen er in de organisaties de laatste jaren zijn geweest.

Kan men nu met de aanwijzingen voor kleinere afdeelingen wachten tot ten aanzien van de samenstelling der

groote voldoende zekerheid is verkregen? Neen, en zeker niet in een militieleger. Men kan geen lichten naar huis zenden met het denkbeeld, dat zij in geheel verouderde richting zijn opgeleid, terwijl de weinige en korte herhalingsoefeningen niet mogelijk maken, deze opleiding later grondig te herzien.

Het is daarom m. i. toe te juichen, dat men allereerst heeft gestreefd naar het moderniseeren van datgene, wat de man en het lagere kader hebben te kennen en toe te passen. Bij het gevoel van respect, waaraan ik zooveel uiting gaf, bekruipt mij, als Indisch officier, dan ook een gevoel van spijt, dat het Indisch leger, waarin wij sedert eenige jaren ook milieciens opleiden, nog steeds de infanterie opleidt volgens een reglement, dat gebaseerd is op het Duitsehe exercitie-reglement van 1888, reeds 35 jaar oud dus, al is daar af en toe wel eens wat in gewijzigd. Het is trouwens hetzelfde reglement, dat de Nederlandsehe infanterie in 1914 volgde.

Bij het in beschouwing nemen van enkele punten uit de Aanwijzingen bij de opleiding der infanterie, wil ik de aandacht vestigen op eenige naar mijn meening bestaande onduidelijkheden en inconsequenties. Waar wij vergaderen in een garnizoen, waarin zooveel heeren der infanterie in de toepassing dier aanwijzingen hun dagelijksehe taak vinden, zal het, hoop ik, mogelijk zijn, door uitwisseling van gedachten, tot juiste opvattingen te geraken.

Wij lezen bij de beschrijving van de doorvoering van den aanval door de vóórcompagnie, dat de e.e. zorgt, dat de vóór-sectie(n) een voldoende vuurkracht ontwikkelt(en), waartoe hij zoo noodig ondersteuningssectiën doet oprukken. Het verdichten en het vormen van een regelmatige vuurlinie moet met zorg worden vermeden.

Omtrent dit punt bestaat bij velen de volgende meening: Wanneer ik meer sectiën in de voorste strook schuif, ontstaat noodzakelijkerwijs verdichting. Immers, de breedte van het compagniesvak is van hoogerhand vastgesteld, zoodat het inzetten van sectiën naast reeds aanwezige tot verdichting moet leiden, tenzij die reeds ingezette sectiën reeds zijn verbruikt.

Het komt mij voor, dat de redactie van het voorschrift wel tot deze misvatting aanleiding geeft, want een misvatting moet dit begrip m.i. genoemd worden. De vereischte vuuruitwerking wordt bepaald door den weerstand des vijands op een zeker moment, welke moet worden gebroken, om de voorwaartsche beweging wederom mogelijk te maken. Men moet slechts zorgen, dat de inzet van meer krachten niet dusdanig de kwetsbaarheid verhoogt, dat het verlies aan aanvalskracht grooter zou zijn, dan de winst, welke het inzetten van meer vuurwapenen zou brengen. Dit geval doet zich voor, wanneer men de dichtheid van de voorste strook te groot maakt door het inzetten van een groot aantal wapens van gering rendement. Hiertoe nu, geeft de redactie van de aanwijzingen aanleiding, waar het optreden van de groep in verspreide orde wordt besproken. Wij lezen daar, dat de geweerschutters der L. M. groep vuren, wanneer het mitrailleurvuur niet bij machte is zijn taak afdoende te volbrengen. Nu is het n. m. m. verkeerd, om vele kwetsbare geweerschutters met wapenen van weinig rendement in te zetten, zoolang nog L. M. beschikbaar zijn. Bepaalt men zich hiertoe, dan kan de vuurkracht aanmerkelijk worden opgevoerd, zonder dat deze tot de gevreesde dichtheid der opstelling leidt. Het buiten bepaalde noodzaak blootstellen van geweerdragenden brengt, door de intredende verliezen, den munitieaanvoer voor den L. M. in gevaar en vermindert de stootkracht der groep zonder evenredig nut in anderen zin op te leveren.

Het gevaar, dat de dieptegroepering der L. M. in de compagnie te spoedig zou verloren gaan, wanneer men méér L. M. in de voorste strook brengt, lijkt mij denkbeeldig, want al zouden op een zeker oogenblik alle L. M. der compagnie zijn ingezet, bij het voorwaarts springen ontstaat vanzelf weder een dieptegroepering en de e.c. kan dan een of meer L. M. ter ondersteuning achterhouden. Men streve dus naar meer soepelheid in het gebruik van de groep en zette de geweerschutters slechts in, wanneer — ongeacht de verliezen — de vuurkracht tot haar hoogste peil moet worden

opgevoerd, d. i. onmiddellijk vóór het handgemeen en tot afweer van het handgemeen, verder tot beveiliging van den L. M. en bij het juistheidsschot voor scherpshutters, en ten slotte, wanneer er in het geheel geen dekking voor de geweerdragenden mogelijk is, want men behoeft hen niet weerloos onder 's vijands vuur te laten liggen, gesteld, dat dit psychologisch mogelijk zou zijn.

Een niet duidelijke aanwijzing is verder die, betreffende de verkenners, welke voor de aanvallende infanterie uitgaan. Men vindt aangegeven, dat de commandant eener vóór-sectie tijdens de nadering doet verkennen door één of meer patrouilles op hoogstens 300 M. voor het front. De commandant der vóór-compagnie moet verkenners vooruitschuiven tot op hoogstens 500 M. voor het front der compagnie. Vinden wij nu twee verkenningsliniën voor het front? Waarschijnlijk niet, doch dan is de redactie toch minder juist.

De afstand van 500 M. wordt als maximum genoemd. Het komt mij voor, dat deze afstand toch niet heel veel kleiner zal moeten zijn, vooral in open terrein, wijl men anders gevaar loopt, dat de vóórcompagnie zoo dicht tot de gemelde doelen nadert, dat het infanteriegeschut of de zware mitailleurs, welker hulp tot bestrijding dier doelen wordt ingeroepen, niet meer kunnen vuren in verband met de vereischte veiligheids grenzen. De taak der verkenners is een moeilijke en hunnerzijds zal eerder neiging bestaan den bepaalden afstand te verkorten, dan dezen te vergrooten. Men beginne dus niet met een te kleinen afstand.

Het gevecht der voorposten levert m. i. het bewijs, dat de Aanwijzingen niet altijd consequent zijn en ik wil dan ook op enkele punten de aandacht vestigen. Waar de Aanwijzingen de vóórcompagnie in de verdediging behandelen. vinden wij vermeld, dat bij een gevecht om tijdwinst het aantal vóórsectiën grooter wordt genomen, dan wanneer het gevecht b.v. om een hardnekkig behoud van het terrein gaat. In dit laatste geval wordt ook de tusschenruimte verminderd, terwijl in het eerste de breedte van het compagniesvak meer dan 600 M. zal kunnen bedragen.

Wanneer wij nu in het ontworpen hoofdstuk betreffende

den veiligheidsdienst lezen, dat deze dienst ten doel heeft: den commandant den noodigen tijd en de noodige ruimte te geven, om zijn maatregelen te treffen, dan leest men met eenige verwondering op welke wijze, de groepeerings van een vpd. in breedte en diepte wordt aangegeven.

Er wordt n.l. gezegd, dat aangzien een vpd. over een groote frontbreedte wordt verdeeld, ongeveer de helft van de sterkte wordt aangewezen als ondersteuning. Deze bepaling wil ik even in beschouwing nemen.

Bij een gevecht om tijdwinst zal men pogen den vijand zoo lang mogelijk van de hoofdweerstandsstrook verwijderd te houden, men zal de dracht van de eigen wapens zooveel mogelijk uitbuiten. Wanneer men zijn hoofdvuurkracht vindt in den L.M., welke slechts op betrekkelijk korten afstand goede uitwerking geeft, dan offert men de verlangde tijdwinst op, wanneer men veel van deze wapens 400 M. achteruit plaatst.

Daar — zooals de Aanwijzingen ook doen uitkomen — een vpd. over een groote frontbreedte wordt verdeeld, krijgt men, bij een halveering van het aantal L.M. over twee strooken, een zoo ijl vuurfront, dat de aanvaller gemakkelijk terrein wint. Dekking gevende terreinsleuven kunnen niet alle worden bevuurd, de plaats der ijl opgestelde automatische wapens, wordt gemakkelijker door den tegenstander vastgesteld op het geluid. De groote tusschenruimten maken een onderling flaukeeren der opstellingen moeilijk en wat men „infiltration” noemt, het doorsluipen tusschen twee nog werkende steunpuntjes, wordt voor den aanvaller verlicht.

Bij een tweemaal zoo dichte bezetting zal het afstootend vermogen van de hoofdweerstandsstrook niet twee, doch wellicht vier maal zoo groot worden. In deze strook kan de dieptegroepeerings wel 100 tot 150 M. bedragen. Een meer achterwaartsche opstelling zou ik slechts willen behouden voor die wapens, welker dracht door een verschil van eenige honderden meters niet aanzienlijk wordt beperkt, dus zware mitrailleurs en infanteriegeschut, wanneer het vpd. daarover beschikt. Uiteraard behoeven deze wapens dan een kleine afdeeling geweerdragenden tot bescherming.

De in de Aanwijzingen bedoelde dieptegroepering heeft naar het voorkomt vooral ten doel, een belangrijk deel der krachten beschikbaar te houden, om daarmede aanvallend op te treden tegen een in de hoofdweerstandsstrook binnengedrongen aanvaller. Ik verwacht van de tegenstooten van dergelijke kleine afdeelingen weinig resultaten, te meer, waar een vpd. immers een abnormaal breede opstelling moet innemen, de ondersteuningssectiën dus een grooteren afstand en in meer zijwaartsche richting hebben te doorschrijden onder 's vijands vuur. Samenwerking met de over groote ruimte verdeelde nevensectiën zal ook bezwaarlijk zijn.

De verdeling over twee strooken, teneinde 's vijands artilleriewerking minder werkzaam te maken, heeft bij de voorposten ninder beteekenis. Bij de noodzakelijk groote breedte-ontwikkeling der voorposten blijft, bij het bezetten van slechts één strook, deze bezetting toch ijl; in vele gevallen zal 's vijands voorhoede, tegen de voorposten ontwikkeld, niet over krachtige artillerie beschikken en zal het in werking brengen van een sterke artillerie tegen de voorposten zooveel tijd kosten, dat het doel, waarmede de voorposten zijn uitgezet, reeds is bereikt.

Een enkel woord wensch ik nog in het midden te brengen over het optreden van de voorpostenreserve. Met het gebruik dezer reserve, zooals dat in de Aanwijzingen is bepaald, kan ik mij zeer wel vereenigen. Niet echter met het voorschrift, dat deze reserve wordt ingezet op het initiatief van den e. dier reserve. Hier wordt m. i. ten onrechte ingegrepen in de bevelsbevoegdheid van den voorposten e. Deze is verantwoordelijk voor het voorpostengevecht. Bij hem komen de berichten van de vpd. en. Hij moet beslissen wáár en wanneer zijn reserve zal worden ingezet. Normaal zal zijn commandopost nabij de vp. reserve zijn en zoo niet, dan is hij toch met den e. dier reserve verbonden. De plicht tot initiatief, b.v. wanneer de verbindingen verbroken zijn, rust op iederen commandant. Onjuist is het echter, een uitzonderingsgeval voor te schrijven als beginsel.

Mijne Heeren, de Voorzitter heeft mij al een wenk gegeven, dat ik den mij toegemeten tijd dreig te overschrijden. Ik heb

nog vele punten op mijn programma staan, doch ik moet eindigen en kan slechts hopen, dat de onderwerpen, welke ik nog wenschte te bespreken, door anderen ter sprake zullen worden gebracht.

De VOORZITTER: Het woord is aan den Majoor van den Generalen Staf, SEYFFARDT.

De heer SEYFFARDT. Ik begin met hulde te brengen aan inleiders weloverdachte en goed doorwerkte beschouwingen. Hetgeen ik in het midden wil brengen, houdt alleen verband met hetgeen door hem uitgesproken werd in zijn stellingen 4 en 6. Ik acht het n.l. in het belang van de goede zaak, dat van meerdere zijden de bezwaren naar voren gebracht worden, die tegen ons Algemeen Gevechtsvoorschrift bestaan.

Alleen daarom is het, dat ik het woord gevraagd heb, niet uit zucht tot kritick, noeh om eigen meening naar voren te schuiven.

Mijn bezwaren tegen dit voorschrift keeren zich zoowel tegen den *vorm* als tegen den *inhoud*.

1e. *De vorm*. Ik stem geheel in met inleiders stelling 6°. Door den wereldoorlog is het gevecht zoodanig in zijn aard en wezen veranderd, dat de voorstelling, die wij er ons vóór 1914 van maakten, absoluut niet meer dienen kan, om met de weinig samenhangende aanwijzingen van *dit* voorschrift, ons het beeld van het moderne gevecht voor oogen te voeren. En *dat* acht ik met inleider noodig — en niet alléén ten behoeve van de reserve-officieren!

Naar mijn meening had de samensteller van een Voorschrift voor het Gevecht der Verbonden Wapens (waarom heet het niet zóó? De tegenwoordige titel zegt niets; noeh het voorschrift, noeh het gevecht is *algemeen!*) eerst zich zelve de verschillende oorlogshandelingen duidelijk voor oogen moeten stellen en had hij zich die dan geleidelijk — van begin tot einde — voor zijn geestesoog moeten doen afspelen. Die denkbeeldige film had hij dan voor ons in woorden om te zetten; in duidelijke taal en goeden stijl had

hij de achterceenvolgende fasen van die oorlogshandeling moeten afschilderen, toelichtende en verklarende alle factoren, die daarop invloed kunnen uitoefenen.

Nem ik als voorbeeld „het verdedigend gevecht”, dan denk ik mij dat hoofdonderdeel behandeld in een aantal hoofdstukken, die elk een der zeer karakteristiek van elkander onderscheiden fasen van den strijd weergeven. Bijv.:

I. Algemeene grondslagen. (Vóór- en nadeelen van dezen strijdvorm; gebruik en versterking van het terrein; troepenindeeling, bevelvoering, verbindingen enz.).

Dit hoofdstuk vormt dus een inleiding, de film is nog niet aan 't rollen, doch in de volgende hoofdstukken denk ik mij *de handeling* begonnen:

II. Maatregelen vóórdat de vijand binnen geschutbereik is.

III. Maatregelen nadat de vijand binnen bereik verdragend geschut gekomen is. (Dus tijdens 's vijands nadering, de eerste gevechtsaanrakingen en inleidende gevechten).

IV. Maatregelen in het tijdperk van 's vijands voorbereiding en gereedstelling. (Tegenvoorbereiding).

V. Het verdedigend gevecht.

VI. De tegenaanval.

VII. De terugtocht.

Dit is slechts een voorbeeld, de tijd ontbreekt, om U den inhoud van het geheele gevechtsvoorschrift op deze wijze aan te geven. Een schema daarvan heb ik echter beschikbaar en ik zou dat gaarne aan het gedrukt verslag toegevoegd zien.*) Mag ik tussehen haakjes hier tegen Inleider zeggen, dat ik schema's voor ons wèl noodig acht.

Evenmin is het mogelijk in dit korte tijdsbestek *te bewijzen*, dat ons A.G. V. dit door mij gewenschte heldere beeld *niet geeft*, doch ik kan U verzekeren, dat ik spreek namens vele bevoegden, die daarover denken als ik.

2°. *De inhoud.*

M.H. hierover versheil ik met inleiders stelling 4°, want

---

*\ Opgenomen aan het slot.

ook met den inhoud, dat is dus met de beginselen, waarop het A.G. V. berust, kan ik mij voor een groot deel niet vereenigen.

De beginselen zijn eerst al moeielijk te ontdekken, zij hadden in al hunne belangrijkheid als *de* basis voor dit voorschrift in de „Inleiding” besproken moeten worden. In het Fr. gevechtsvoorschrift vindt men ze met krachtige lijn geteekend, die grondslagen, die *alle* door den oorlog veranderd zijn:

bewapening, organisatie, de vuurwerking, de nieuwe strijdmiddelen, de bevelvoering, algemeen karakter der oorlogvoering.

Ik moet aanemen, dat die grondslagen wèl in ons voorschrift verwerkt zijn, maar ook de lezer moet ze kunnen vinden, om daardoor het wezen van hetgeen hem voorgeschilderd zal worden te begrijpen.

Omtrent de toepassing der grondslagen, d.w.z. omtrent de wijze van uitvoering der verschillende gevechtshandelingen, zullen wel altijd verschillende meeningen blijven heerschen. Tactiek is nu eenmaal geen wiskunde en de medestrijdenden zelven hebben verschillende gevolgtrekkingen uit hunne oorlogservaringen gemaakt. Wij kunnen onze gevolgtrekkingen slechts maken uit *hunne* oorlogservaringen en moeten dus een keuze doen, als bij hen verschillen bestaan. En nu vind ik de keuze in ons A.G. V. zelden gelukkig; soms vind ik haar zelfs noch in het Fransche, noch in het Duitsehe gevechtsvoorschrift terug, welke twee ik toch zeker als *de* leermeesters voor ons meen te mogen stellen.

De aanwijzingen bijv. die ons A.G. V. geeft omtrent de inrichting en verdediging eener stelling zijn vaag en verward; gelukt het al zich daarbij een beeld te vormen, dan is het niet het beeld dat men verkrijgt door studie der D. en Fr. voorschriften, die in *dit* opzicht zeer goed overeenstemmen, zij 't ook in totaal verschillenden vorm gegoten. Neen, ik meen in ons A.G. V. het beeld van het loopgravenstelsel uit 1917—1918 te vinden en vrees dat de ontwerper niet heeft gedaan (en — ik geef het toe — ook niet *kon* doen) wat bijv. in Frankrijk gebeurde. Dáár verwerkte men van

1918 t/m 1921 de ervaringen van de laatste oorlogsjaren, door een zoo algemeen mogelijke uitwisseling van gedachten; op elk gebied werden instructie-centra gevormd, waar de bekwaamsten hunne meeningen verkondigden, waar geheel vrij gedebatteerd werd en men *dus elkander instrueerde*. Daardoor zijn de denkbeelden bezonken en eerst na 3 jaren kwam men met een voorschrift voor den dag, dat niet de tactiek predikt van 1918 (zooals 't onze), maar de vermoedelijke tactiek voor den toekomstigen oorlog.

De tijd ontbreekt om meer punten ter toelichting hier uit te werken. Slechts enkele kan ik nog aanstippen:

Het begrip „naderingsmarsch” wordt in de 16 regels van ptn. 43/44 even aangevoerd, zeer vaag en het woord zelf wordt niet genoemd. En toch acht ik een duidelijke schildering van deze, zoo in haar geheele wezen veranderde, oorlogshandeling noodzakelijk.

Hetgeen over de *voorhoede* gezegd wordt, en over de indeeling en het gebruik der artillerie daarbij, kon vóór 1914 net zoo geschreven zijn; idem „de algemeene voorhoede”.

M.H. Ik kon niet meer dan enkele grepen doen. Wat ik heb afgebroken, kon ik *hier* niet weer opbouwen. Ik heb echter verschillende bouwstoffen onlangs in eenige Spectatorartikelen neergelegd. Dit ter verontschuldiging van mijn kritiek, die ik slechts gaf, omdat ik dat mijn plicht achtte.

De VOORZITTER: Het woord is aan den Majoor der Infanterie VAN MUNNEKREDE.

De heer VAN MUNNEKREDE. Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren!

Gaarne sluit ik mij aan bij de hulde, die door de beide voorgaande debaters aan den incider is gebracht voor zijn doorwrochten arbeid.

Ik ben het echter in verschillende opzichten niet met hem eens.

Zoo vind ik zijn afkeurend oordeel omtrent de gevechtsvoorschriften bij het uitbreken van den wereldoorlog in algemeen zinnig te sterk.

Mij bepalende tot het Fransche, merk ik op, dat het bij den aanval een krachtigen steun van de infanterie door de artillerie verlangde, hetgeen inleider trouwens zelf erkent.

Frankrijk is het land, waar de samenwerking van de infanterie en de artillerie gedurende het gevecht wel degelijk vóór den oorlog onder de oogen was gezien, waar ontstaan zijn „la liaison par le haut” en „la liaison par le bas”, begrippen, die ook in ons leger niet onbekend zijn gebleven.

Dat de Franschen niet geloofden aan het verkrijgen van vuuroverzicht door de infanterie, acht ik zeer logisch en de gebeurtenissen hebben hen in het gelijk gesteld, want anders zou de vraag om een steeds krachtiger artillerie — die overal tijdens den oorlog werd gehoord — niet goed te verklaren zijn geweest.

Ik geef toe, dat er fouten zijn gemaakt en dat de Fransche infanterie met een prachtig élan in het begin van den oorlog te roekeloos tegen het vijandelijk vuur is ingestormd, maar zal er wel ooit een oorlog worden gevoerd, waarin geen fouten worden begaan?

Wat betreft het uitvoeren van den tegenaanval in de terreinstrook, waarin de aanvaller den krachtigsten steun van zijn artillerie moet missen, merk ik op, dat dit niet de eenige factor is, die het terrein van den tegenaanval bepaalt. Ook de ligging van het punt, dat à tout prix hernomen moet worden, oefent daarop invloed uit.

De wijze, waarop inleider de tegenwoordige opvatting van de Franschen, in tegenstelling van die der Duitschers, formuleerde, omtrent de beteekenis van het infanterievuur, zou den indruk kunnen wekken, dat de Franschen weinig of geen waarde meer hechten aan geweervuur.

Ik lees dat niet in het tegenwoordige reglement. M.i. is daarin wel degelijk neergelegd het beginsel, dat de met geweer bewapende infanterist — waar mogelijk — van zijn vuurwapen gebruik maakt en bij practische oefeningen, die ik medemaakte, heb ik nooit anders zien handelen.

Ook de wijze waarop inleider de Fransche beginselen omtrent het ontmoetingsgevecht heeft besproken zou m.i. aanleiding kunnen geven tot verkeerde gevolgtrekkingen.

Ik erken, dat daaraan in het Fransche gevechtsvoorschrift, zoowel bij het legerkorps als bij de divisie, slechts één bladzijde wordt gewijd, maar in één bladzijde kan men soms veel zeggen. En wat het Fransche voorschrift in die ééne bladzijde zegt, acht ik, in verband met hetgeen er aan voorafgaat, zeer zeker voldoende.

Ligt daarin bijv. niet het juiste beginsel te lezen om tegenover een tegenstander in beweging vroegtijdig op te rukken in naderingsvorm met het streven hem in de gevechtsontwikkeling vóór te zijn en daardoor onder gunstige voorwaarden zoo snel mogelijk te kunnen aanvallen?

Dat inleider aanbeveelt de tactiek, zooals die thans is neergelegd in de vreemde gevechtsvoorschriften — dus ook in die der legers, welke oorlog hebben gevoerd — wantrouwend te bezien, acht ik een zeer gewaagde bewering en ik meen, dat inleider daarmee een gevaarlijken weg heeft ingeslagen.

In dit verband verwijs ik naar het Fransche infanteriereglement van 1875. Dit was samengesteld door officieren, die over rijke oorlogservaring beschikten en het bevatte bijv. omtrent de beteekenis van het vuur, beginselen, waarvan de juistheid door de ervaring van den laatsten oorlog op ondubbelzinnige wijze werd bevestigd.

Maar wat gebeurde er?

Naarmate de oorlogsherinneringen verflauwden, werd er aan dat beginsel onder den invloed van verschillende omstandigheden getornd en in het begin van den oorlog hebben de Franschen de nadeelige gevolgen daarvan ondervonden.

Dit feit gaf aanleiding aan de commissie, die het reglement van 1920 heeft samengesteld, er de aandacht op te vestigen, dat er klemmende redenen zijn om aan te nemen, dat de voorschriften, die uit den oorlog zijn voortgekomen, *zeer dicht bij de waarheid staan* en dat een wijziging dientengevolge niet dan met de grootste voorzichtigheid moet geschieden. Het spreekt van zelf, dat een belangrijke technische uitvinding een grooten omkeer kan teweeg brengen maar hierom gaat het op het oogenblik niet.

Inleider heeft ook gesproken over het aanvallend optreden

van de gevechtsgroep in samenwerking met de zware mitrailleurs.

Zeer terecht heeft hij voor de gevechtsgroep binnen zekere grenzen vrijheid van manoeuvreeren geeischt, maar dit zal *in vlak terrein* herhaaldelijk een conflict veroorzaken met het openhouden van tusschenruimten tusschen de groepen, ten einde de zware mitrailleurs gelegenheid te geven door de openingen heen te vuren.

Ik vermoed dan ook, dat het deelnemen aan den aanval van de zware mitrailleurs in de meeste Nederlandsche terreinen veel zorg zal baren.

Wat het algemeen oordeel aangaat betreffende het Nederlandsche gevechtsvoorschrift, vereenig ik mij — met alle waardeering voor den arbeid van mijn collega's, die in moeilijke omstandigheden moesten werken — ten volle met hetgeen de heer SEYFFARDT zooeven heeft gezegd. Ook inleider heeft zooveel gebreken opgenoemd, dat hij — naar mij voorkomt — niet anders kan doen, dan met mij instemmen, wanneer ik zeg, dat het gevechtsvoorschrift grondig dient te worden herzien.

Ten slotte nog een enkel woord tot den heer KOSTER naar aanleiding van zijn beschouwing betreffende de voorposten. In Frankrijk beschouwt men in vele omstandigheden de voorposten als „*enfants perdus*”; vandaar de bijna in elk desbetreffend bevel voorkomende bepaling, de voorposten tot een minimum te beperken. Het zal dan ook niet dikwijls gebeuren, dat er vóór de hoofdweerstandslijn min of meer belangrijke gevechten met tegenaanvallen enz. door de voorposten zullen worden geleverd;

en hiermede, mijnheer de voorzitter, zou ik, met het oog op den tijd, willen eindigen.

De VOORZITTER: Het woord is aan den Majoor der Infanterie, DE GELDER.

De heer DE GELDER. Mijnheer de Voorzitter! Op gevaar af van eentonig te worden, zou ook ik gaarne begonnen zijn met een woord van hulde tot den spr. te richten, ware het niet dat ik toch een bezwaar tegen zijn voordracht heb, een

bezwaar daarin gelegen, dat hij wel de technische, de formeele zijde van het gevechtsvoorschrift naar voren heeft gebracht, doch aan de psychologische zijde al zeer weinig aandacht heeft geschonken. Het is m.i. wel typeerend, dat in het G.V. aan de moreele zijde van het vraagstuk slechts een viertal regels wordt gewijd; de beteekenis hiervan schuilt toch niet alleen daarin, dat men er zoo weinig plaatsruimte voor over had, doch veeleer, dat de waarde ervan blijkbaar wordt onderschat. Het natuurlijk gevolg is dan weder, dat ook bij de opleiding van soldaat en troep dit hoogst gewichtig onderdeel met geringschatting wordt behandeld. En in dit verband trof het mij, dat spr. de theorie-uren nog wenschte te besnoeien.

Ik meen, dat wij oordeelkundig zullen handelen door. evenals thans in de nabuurstaten geschiedt, de vorming van het moreel *met ernst* te verzorgen; het G.V. legge hiervan dan getuigenis af.

Een tweede punt betreft de samenwerking van artillerie en infanterie; ik zou wenschen, dat op de wijze van Cato's „Carthago moet verwoest worden” op elke bladzijde van het G. V. wederom stond: „er moet innige samenwerking tusschen beide wapens zijn”. Maar nog liever ware het mij, indien daarvan bereids in vreedestijd *in de practijk ook bleek*. Het moet niet mogelijk zijn, dat de infanterie oefeningen houdt, zonder dat de artillerie daarbij is vertegenwoordigd; kanonnen en paarden kunnen wij desnoods missen, mits slechts door het aanwezig zijn van officieeren of kader der artillerie de samenwerking wordt geleerd.

Doen wij dat niet, dan gaan wij noodwendig naar een nieuwe „*Massaere de notre Infanterie*” in onderscheiden vormen.

Spr. noemde ook het woord „schema”. Wij allen hebben voorheen geleerd schema's als verwerpelijk te betrachten, voor beroeps-personeel begrijpelijk. Maar laat ons wel inzien, dat het schema thans noodwendig in een ander licht komt te staan, nu zooveel er naar zullen moeten grijpen, als naar een houvast. Aan vage aanduidingen, aan algemeenheden heeft ons verlofspersoneel niets.

Tegen de „Aanwijzingen” heb ik, bij alle waardeering, toch de grief, dat ze zoo weinig overzichtelijk zijn; de verplichtingen van den man, van den groep-commandant e.d., het staat alles dermate verspreid en verstrooid, dat men, als 't ware bij wijze van gezelschapsspel, ze moet gaan bijeenzoeken. En ook hier weder zeg ik, ons verlofs-personeel heeft behoefte aan wat scherp en duidelijk is gesteld, aan wat overzichtelijk is en beknopt.

En dan ten slotte, al moge het eenigszins naast het onderwerp van dezen avond staan, zou ik een pleidooi willen leveren voor een goeden stijl en taal in onze voorschriften. Laat ons toch niet alleen Nederland willen verdedigen, doch ook de Nederlandsche taal. Thans lijkt de tekst somtijds een cacographie. Hoe lijkt U bijv. deze zinsnede:

„Iedere e. zal er tegen waken, dat niemand achterblijft; ook achterblijvers van andere afdelingen neemt hij in zijn afdeeling op”.

M.H. Met het oog op den tijd zal ik het hierbij laten.

De VOORZITTER: Het woord is aan den Kapitein der Artillerie VAN SANTEN.

De heer VAN SANTEN: Mijnheer de Voorzitter, Het is voor iemand, die niet tot het wapen der infanterie behoort, tegenwoordig zeer moeilijk, zich een juist beeld te vormen van het infanteriegevecht, vooral van de ontwikkeling van de inzichten omtrent dit gevecht in de laatste jaren. Wanneer men dan bovendien nog tot taak heeft, aan andere officieren, tot verschillende wapens behorende, de moderne taktiek te onderwijzen, dan is men wel genoodzaakt, te zoeken naar eenige grondwaarheden, en deze verder te verbreiden. Zoo was ik er dan na lang zoeken in geslaagd, in den strijd der meeningen overeenstemming te ontdekken omtrent eenige hoofdpunten, waarin de nieuwe taktiek afwijkt van de oude, en die punten beschouwde ik als de grondzuilen, waarop het gebouw van het moderne gevecht zou moeten worden opgetrokken. Maar ziet, daar komen de nieuwe voorschriften en aanwijzingen voor de infanterie.

en met één slag vallen mijn grondzuilen om en ligt mijn gebouw in puin. Nu is er vanavond al zooveel aangewend tegen de genoemde voorschriften, dat ik bijna het onridderlijke gevoel krijg, een gevallen leeuw te trappen, wanneer ik aan de kritiek nog wat toevoeg. Maar ik wil zoo gaarne mijn gebouwtje weer optrekken, en de geachte inleider zal mij daarbij kunnen helpen.

Mijn eerste hoofdbeginsel gold den aanval. Ik meende dat het voornaamste verschil met de vroegere aanvalsmethoden hierin schulde, dat de taak van de achter de voorste linie volgende afdeelingen niet meer, zooals vroeger, zou zijn, de tirailleurlinie op peil te houden en te verdichten, doch in hoofdzaak een andere was geworden.

Die volgende afdeelingen zouden n.l. naast het op peil houden der voorste linie bestemd zijn om het infanteriegevecht *verder te dragen, door de voorste liniën heen*, wanneer deze om een of andere reden niet meer voorwaarts kunnen. In het klein zijn dus de groepen der ondersteuningssectiën bestemd om zich, door de lijn der vóórsectiën heen, gebruik makende van zelfs de kleinste terreindekking, desnoods man voor man, voorwaarts te werken, en zoo in de flank te komen van den vijandelijken weerstand, die het verder voorwaarts gaan der vóórsectiën belet.

Ik heb vanavond het woord doorsijpelen hooren noemen en zou dat hier willen toepassen.

Sterkere volgende afdeelingen zouden bestemd zijn om, zoo de gevechtskracht der voorste afdeelingen zou zijn uitgeput, deze niet mee te sleepen zooals vroeger, doch deze te passeeren en zelfstandig het gevecht verder te voeren. Deze handelwijze, door de Franschen immers „*passage de lignes*” genoemd, kan, indien de aanval methodisch wordt opgezet, wat plaats en tijdstip betreft à priori worden vastgesteld.¹⁾

Van dit alles vind ik geen woord in de nieuwe voorschriften terug. Nu is mijn vraag: is het hier beschrevene

---

¹⁾ Een en ander is o.a. zeer duidelijk beschreven door den kapitein SCHMIDT in „De Militaire Spectator”, afleveringen van April 1920 en volgende.

dan geen hoofdbeginsel van het moderne gevecht, en indien wel, moet het dan niet in de voorschriften worden genoemd, neen, wat meer zegt: nauwkeurig worden omschreven?

Mijn tweede hoofdbeginsel gold de verdediging. Ik meende, dat, ook in den beweginsoorlog, het op de voorste lijn te verwachten artillerievuur van dien aard zou zijn, dat deze lijn slechts zwak zou moeten worden bezet en dus, welken naam men er ook aan geven moge, *inderdaad* niet de hoofdweerstandslijn zou kunnen zijn. Men moet dus de verdediging wel meer in de diepte opnemen, waardoor ontstaat de elastische verdediging. In de studie van den majoor SEYFPARDT in den loopenden jaargang van den „Spectator” vind ik dit beginsel terug; één blik op de daarbij gevoegde schets overtuigt mij hiervan.²⁾

Ook dit beginsel vond ik niet in de nieuwe voorschriften terug. Aanvankelijk twijfelde ik nog en vond een modus, om toch het, laat ik het noemen: Franse systeem van verdediging toe te passen.³⁾ Echter werd alle twijfel opgeheven door de verschijning van een Mavors- en een Spectatorartikel, eenige maanden geleden.

De schrijvers van beide juichen het openlijk toe, dat de hoofdweerstandslijn weer in cere hersteld is. Het eerstgenoemde artikel beroept zich op een Duitsch schrijver, Oberst von Taysen die waarschuwt tegen den „Ausweich bazillus”. Ik kan de hoerastemming, die uit dit artikel spreekt, niet deelen en ik meen dat het gevaarlijk is, de lessen van den oorlog te willen putten uit een pleidooi tot zelfverdedi-

---

²⁾ De heer SCHMIDT onderscheidt, m. i. terecht, een passieve en een actieve zône.

³⁾ De „Aanwijzingen” noemen bij de „vóórcompagnie” geen vooposten, maar het „algemeen gevechtsvoorschrift” schrijft in punt 97 imperatief voor, dat voorpostendetachementen zullen worden vooruitgeschoven. Hoe deze voorpostendetachementen de verdediging voeren vindt men weer in de „Aanwijzingen”; zij richten n.l. een voorpostenweerstandsstrook in, analoog aan de hoofdweerstandsstrook. Echter schrijft het gevechtsvoorschrift voor, dat de voorposten bij een vijandelijken aanval terugtrekken op de hoofdstelling, en daarmede valt het geheele systeem weer in duigen.

zing van den verliezer. Deze toch is maar al te zeer geneigd, de fouten elders te zoeken dan bij zichzelf.

Mijne heeren, ik ben niet zoo bang voor dien Ausweich Bazillus. De Fransche soldaten gaven in 1914 aan de Marne maar zeer weinig blijk, met dien bacil behept te zijn; en zelfs aan het einde van den oorlog waren zij nog maar zeer moeilijk tot „Ausweichen” te krijgen. De directive N°. 4 van generaal PETAÏN, die het tijdig ontruimen der voorste stelling voor een vijandelijken aanval voorschrijft, is gedateerd: 22 December 1917 en wordt eerst op 15 Juli 1918 voor het eerst zuiver toegepast door het 4e en 5e leger ter weerszijden van Reims. En drie dagen later wordt het Fransche offensief ingezet, waarbij van een bacil niets te merken is. Nu weet ik wel dat dit in den stellingoorlog was, maar ik meen dat iedere verdediging tegen een frontalen aanval min of meer het karakter van den stellingoorlog draagt; er is slechts gradatie, in het wezen is er geen verschil.⁴⁾

Het kost mij moeite, om ook het verlies van mijn tweede grondzuil te realiseeren, en waar hij zich over de hierbedoelde zaak naar ik meen nog niet duidelijk heeft uitgesproken, mag ik den inleider dus zeker nog wel om eene nadere toelichting verzoeken.

Er zijn in de voordracht van den heer VAN SLOBBE een paar détailzaken, waarbij ik een enkele kantteekening zou willeu stellen. De geachte spreker vindt het tijdstip van den tegenaanval niet juist gekozen, maar, heb ik hem wèl begrepen, dan zou hij dit vroeger willen stellen. Is dit zoo, dan vrees ik dat men al doende in de kaart van den tegenstander zou spelen door moedwillig afstand te doen van de voordeelen der verdediging.

De inleider veroordeelt het doen van tegenstooten door kleinere afdelingen, omdat daardoor de verdediging gedesorganiseerd wordt. Bij de lezing der voorschriften kreeg ik echter den indruk dat de ontwerpers het oog hadden op partieele, kleinere, aanvallen van den vijand, en dan kunnen

⁴⁾ In het werk van CULMANN wordt een verdediging in den bewegingsoorlog niet eens afzonderlijk behandeld; de verdediging ressorteert onder „la stabilisation”.

zij inderdaad, snel ingezet, leiden tot het herwinnen van het verloren terrein. Bij groote, voorbereide, aanvallen zullen die kleine tegenstooten echter onmogelijk zijn uit te voeren en automatisch uitblijven; het lijkt mij niet noodig dit in een voorschrift te releveeren.

Een derde opmerking geldt een ander détail der „Aanwijzingen”. Volgens deze moeten de bezettingen der steunpunten der hoofdweerstandstrook van achteren uit worden versterkt en moeten de steunpunten zelf e.g. worden heroverd. Maar hoe kan dit, als ze, zooals tevens wordt aangegeven, omgeven zijn door rondgaande hindernissen, dus zijn, wat men gewoon is te noemen: defensieve steunpunten?

Ten slotte nog een enkele opmerking over den vliegdiens. Uit de woorden van den inleider heb ik opgemaakt⁵⁾, dat hij bij groote overmacht in de lucht van den tegenstander alleen verkenningen op korten afstand wil doen uitvoeren. Hij zal hier bedoeld hebben: grooten afstand, want deze soort verkenningen loopen veel minder gevaar, met dien vijand in botsing te komen en zullen door hem nimmer geheel kunnen worden belet.

Dit waren de opmerkingen, mijnheer de Voorzitter, waartoe ik door de zeer interessante voordracht van hedenavond ben gekomen. Ik heb gezegd.

De VOORZITTER. Het woord is aan den Majoor der Infanterie JASINK.

De heer JASINK. Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Het is voor mij een aangename taak, dat ik heden het voorrecht geniet, in deze vergadering enkele woorden te kunnen zeggen naar aanleiding van de voortreffelijke voordracht van kapitein v. SLOBBE.

In de 29 jaren, dat ik lid ben van de vereeniging, is mij nog nimmer het voorrecht ten deel gevallen een vergadering te kunnen bijwonen en ik heb dan ook met beide handen de

---

⁵⁾ Naar mij nader bleek, ten onrechte.

gelegenheid aangegrepen, die mij nu geboden werd.

Volgaarne sluit ik mij aan bij mijn voorgangers, die vóórden van hulde richtten tot den spreker van heden avond, evenwel zijn mij in zijn voordracht enkele punten opgevallen, waarmede ik mij niet kan vereenigen:

In de eerste plaats zeide spreker, dat vóór den oorlog de verbindingsdienst in het Fransche leger niet beoefend werd, hetgeen door kapitein KOSTER reeds weerlegd is, en waarop ik dus niet verder behoef in te gaan, alleen wil ik aan het gesprokene door kapitein KOSTER toevoegen, dat, als ik mij goed herinner, in 1913 in een der vergaderingen van Krijgswetenschap dit onderwerp besproken is, naar aanleiding van een brochure van generaal PERCIN, getiteld: „La Liaison par le Haut et par le Bas” en dat deze generaal de officieren zijner divisie terdege in den verbindingsdienst oefende.

Voorts heeft spreker, als ik mij niet vergis, gezegd: wat de opleiding van den man betreft, wordt hij geoefend met het geweer en verder ontvangt hij nog wat onderricht in de behandeling van en het schieten met L. M.

Ik zou er spreker op willen wijzen, dat zoover mij bekend is, het streven van alle H. I. er op gericht is, het onderricht voor wat het geweer betreft, tot den kleinst mogelijken omvang terug te brengen en voorwat den L. M. betreft op den voorgrond te plaatsen. De L. M. is toch het hoofdvuurwapen van de infanterie. Bij de schietserie, welke ik bij de vervolgoefeningen van 12 R. I. te Assen moest leiden, vormde het schieten met den L.M. den hoofdschotel.

Vraagt men mij, wanneer schiet de geweerschutter in het aanvallend gevecht, dan zou mijn antwoord luiden:

1°. ter beveiliging van den L. M.

2°. op verkenners, wanneer die op den afstand zijn gekomen, waarop hij trefzekerheid heeft.

Ik kan mij dan ook in het geheel niet vereenigen met punt 42 Aanwijzingen Hoofdstuk V, waarin o.m. gezegd wordt, dat de geweerschutters in den mitr. groep vuren wanneer de L. M. het vuur overwicht niet kan verkrijgen. Kan dit niet verkregen worden, dan zullen die enkele geweren niet

helpen en sleept men maar een tweeden, desnoods een derden L.M. van de ondersteuningstroepen naar voren.

Ook heeft spreker gezegd, dat de geweergroepen in het gevecht de mitr. groepen voorbij snelden. Ik voor mij kan mij zoo'n geval niet denken en ik zou spreker willen verzoeken, mij een voorbeeld te noemen. De geweergroepen dienen tot aanvulling van de verliezen in de mitr. groepen geleden en zijn in den aanval de mitr. groepen in voorste linie zoo uitgeput, dat zij niet verder kunnen, dan worden zij voorbij gegaan door de mitr. groepen der ondersteunings-sectiën, die op haar beurt gevolgd worden door de geweergroepen van die sectiën.

Voorts wil ik nog mededeelen, dat ik in verband met de laatste zinsnede van punt 42. Hoofdstuk V der Aanwijzingen, aan de eerste zinsnede van punt 43 zou willen toevoegen: „in verband hiermede wijst de groepscommandant een paar der beste schutters van zijn groep aan, die het recht hebben onmiddellijk het vuur zelfstandig te openen op z.g. gelegenheidsdoelen”.

Ten slotte wensch ik er nog op te wijzen dat men den groepscommandanten toch inprent, dat de L. M. bij den aanval niet altijd in het midden van de groep blijft. Dit toch zag ik steeds bij de vervolgoefeningen en ik zou wenschen, dat in de Aanwijzingen Hoofdstuk V werd opgenomen, dat de L.M. nu eens in het midden, dan weer op of nabij een der vleugels van de groep wordt geplaatst al naar gelang van het terrein en de omstandigheden. Dit om het onderkennen van den L.M. door den vijand zooveel mogelijk te bemoeilijken.

De VOORZITTER: Ik geef nu den inleider de gelegenheid de debaters te beantwoorden.

De heer v. SLOBBE. Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren. Op de eerste plaats dank ik de heeren debaters voor hun waardeerend oordeel over mijn voordracht en voor de sympathieke wijze, waarop zij mij hebben bestreden.

Bij het beantwoorden van hun opmerkingen en vragen moet ik mij wel zeer beperken.

Met den kapitein KOSTER deel ik, zooals vanzelf spreekt, de meening, dat het A.G.V. ruimer gesteld kan zijn dan de speciale infanterie-voorschriften. Zooals uit mijn voordracht blijkt, kom ik op tegen een te sober houden van het A.G.V. Het moet een duidelijk beeld geven van het gevecht der verbonden wapens. Ik ga met den heer KOSTER accoord, waar hij zegt, dat wij, wat de infanterie-voorschriften betreft, niet kunnen wachten tot de nieuwe organisatie definitief is vastgesteld, daar we onze manschappen zonder uitstel volgens de nieuwe beginselen moeten opleiden. We zullen ons echter, zoolang het A.G.V. nog geen voldoende basis geeft om op voort te bouwen en onze organisatie nog niet is vastgesteld, moeten tevreden stellen met zeer voorloopige aanwijzingen.

De heer KOSTER wees erop, dat de aanwijzingen voor de infanterie van den e.e. verlangen, dat hij, om de vóórsectie(n) een voldoende vuurkracht te doen ontwikkelen, zoo noodig ondersteuningssectiën doet oprukken in de voorste strook, terwijl tevens met nadruk wordt gewaarschuwd tegen het verdichten en het vormen van een regelmatige vuurlinie. De geachte debater wijst op de tegenstrijdigheid, hier in de aanwijzingen voorkomend.

Ongetwijfeld zijn de aanwijzingen betreffende het aangevoerde punt niet duidelijk. Men zal, zoo nog slechts één vóórsectie in het compagniesfront is geplaatst, zonder bezwaar nog een sectie kunnen inzetten, zonder dat een regelmatige vuurlinie wordt gevormd. Overigens ben ik het eens met den debater, dat men, om meer vuurkracht te ontwikkelen, meer lichte mitrailleurs naar voren moet brengen. Het verlichten en vormen van een regelmatige vuurlinie wordt dan vermeden, mits men de mitrailleurgroepen meer soepel aanwendt, zooals ik in mijn voordracht aangaf. En ten slotte kan men sectiën, wier aanvalskracht is uitgeput, vervangen door andere.

Het beginsel, door den kapitein KOSTER betreffende het gebruik van het geweer als vuurwapen aangegeven, wordt ook door onze aanwijzingen gehuldigd. Straks kom ik op dit onderwerp nog even terug.

Dat de aanwijzingen niet duidelijk zijn, wat het uitzenden

van verkenners door de aanvallende infanterie aangaat, wordt toegegeven.

De voorposten wil de kapitein KOSTER minder diep groepeeren dan de aanwijzingen het wenschen, omdat de v.p. een gevecht om tijdwinst voeren en dus terstond een voldoende vuurfront moeten vormen. M.i. heeft het plaatsen van de voorpostendetachementen vrijwel in een enkele lijn of strook als nadeelen, dat de vijandelijke artillerie de verdedigingswerken gemakkelijker onder vuur kan nemen en dat een verrassende doorbraak door een krachtig optredenden vijand zeer goed mogelijk is. Naar mijn meening zullen we, naarmate de weerstand, door de v.p. te bieden, taaier, langduriger moet zijn, dien weerstand meer in de diepte moeten organiseeren.

De kapitein KOSTER kan zich niet vereenigen met de bepaling der aanwijzingen, dat de ct. der v.p. reserve zelf het initiatief neemt voor den tegenaanval. Hij wil dit tijdstip door den v.p.et. doen aangeven. Ongetwijfeld zal de v.p.et. zoo mogelijk dit tijdstip bepalen. Meermalen echter zal daarvoor geen gelegenheid zijn en zal de ct. der reserve zelf moeten handelen volgens de aanwijzingen, die hij te voren van zijn ct. heeft ontvangen. Een verrassend en snel optreden is in den regel geboden.

Majoor SEYFFARDT stemt in met mijn oordeel over den vorm van ons A.G.V. en dikt mijn meening over den inhoud van dit voorschrift aan. Aanvankelijk was ik van plan in mijn voordracht aan te geven, wat naar mijn meening in ons A.G.V. dient te worden behandeld. Ik had daartoe o.a. een vergelijking gemaakt tusschen de buitenlandsche algemeene gevechtsvoorschriften. De mij opgelegde noodzakelijke beperking der te behandelen stof deed mij hiervan afzien.

De geachte debater deelde mede, dat de Fransche gevechtsvoorschriften zijn ontstaan, nadat men gedurende een drietal jaren de ervaringen van den oorlog door het uitwisselen van gedachten had verwerkt. Ik gaf U reeds aan, dat wij bij het samenstellen onzer voorschriften een veel moeilijker taak hebben te verrichten. Wij hebben geen ervaringen; wij beginnen, nu anderen eindigen.

Majoor VAN MUNNEKREDE neemt het op voor de Fransche gevechtsvoorschriften van vóór den oorlog, welke hij wel op de hoogte van hun tijd acht. Z.i. komt daarin duidelijk tot uiting, dat de infanterie bij den aanval den steun der artillerie hoog noodig heeft en dat de Franschen niet meer geloofden aan het verkrijgen van het infanteristisch vuur-overwicht door den aanvaller. Dit is in zooverre volkomen juist, dat o.a. het Decret sur le service des armées en campagne van September '13, hetwelk ik korthedshalve niet vermeldde, de juist aangegeven beginselen verkondigde. Maar al handelde men volgens de leer van dit voorschrift, dan kon toch de aanvaller den verdediger niet verslaan, omdat de medegevoerde artillerie niet den vereischten steun kon geven. Zij was daartoe te zwak. Dus had men niet voldoende rekening gehouden met de kracht der verdediging, met de waarde van terreinversterkingen, met het afstootend vermogen der moderne vuurwapenen. Dat het Fransche infanteriereglement van 1914 den indruk wekte, dat de infanterie vrijwel zelfstandig den strijd tegen de vijandelijke infanterie voerde, gaf ik U reeds aan.

Majoor VAN MUNNEKREDE bestrijdt de verdedigingsmethode, waarbij de tegenaanval eerst geschiedt, nadat de aanvaller den krachtigsten steun van zijne artillerie moet missen. Ik heb mij geen voorstander van deze methode getoond, doch gaf slechts aan, hoe men tot deze strijdwijze is gekomen en tengevolge van de omstandigheden wel haast moest komen. De strijd in de eerste hoofdstelling bleek voor den verdediger, met het oog op de kracht der artillerie van den aanvaller, te zwaar, dus wilde de verdediger vechten daar, waar deze artillerie niet met kracht kon ingrijpen. Ongetwijfeld brengt de bedoelde methode mede een prijsgeven van terrein, dat men met moeite heeft versterkt. Op het laatst van den oorlog kende men feitelijk geen wijze van verdedigen, die bevrediging schonk. Het laatste woord hierover is nog wel niet gesproken.

De geachte debater waarschuwt tegen een wantrouwend beschouwen der moderne tactiek en tegen een twijfelen aan de ervaringen, welke de gewezen oorlogvoerenden uit den

grooten oorlog trokken. Ik heb mij, meen ik, niet zoo scherp uitgedrukt waar ik zeide, dat de in de voorschriften neergelegde tactiek cenigszins wantrouwend moet worden bezien. Slechts wilde ik aangeven, dat we er niet rotsvast op mogen rekenen, dat de zoogenaamde moderne tactiek de tactiek zal zijn, die in een volgenden oorlog zal worden toegepast. De gronden voor mijn meening gaf ik aan. De ervaringen, die men uit vroegere oorlogen meende te kunnen trekken, bleken ook dikwijls onjuist. Wat betreft de lessen van den laatsten oorlog moeten we dubbel voorzichtig zijn, omdat deze midden in een gestadige ontwikkeling werd afgebroken.

Dat de Fransche infanterist geen gebruik maakt van zijn geweer als vuurwapen, heb ik niet beweerd. Met de uitdrukking, dat de Franschen het geweervuur slechts bij uitzondering toepassen, bedoelde ik, dat de Fransche infanterist slechts op gelegenheidsdoelen vuurt en niet het vuur van zijn geweer gebruikt om dat van den geweer-mitrailleur te versterken.

Majoor VAN MUNNEKREDE geeft toe, dat de Fransche voorschriften het ontmoetingsgevecht zeer in het kort behandelen. Hij meent echter, dat een uitgebreider behandeling niet noodig is. Wanneer men weet, dat reeds op groote afstanden geëchelonneerde vormen moeten worden aangenomen om den tegenstander in de gevechtsontwikkeling voor te zijn, dan is dit volgens majoor VAN MUNNEKREDE voldoende. Ik ben dit niet met hem eens. In mijn voordracht wees ik er reeds op, dat de Fransche voorschriften voor de divisie vrijwel volstaan met te bepalen, dat bij het ontmoetingsgevecht de voorhoeden achtereenvolgende belangrijke lijnen moeten bezetten en dat de artillerie en de hoofdmachten der divisien sprongsgewijze vooruitgaan. Van een snel optreden wordt niet gesproken. De aanval geschiedt methodisch als steeds.

Ofschoon majoor v. M. gelooft, dat in onze terreinen de zware mitrailleurs in het algemeen niet over de eigen troepen zullen kunnen vuren, wil hij niets weten van het vuren dier wapens tusschen de openingen der voorste troepen door, daar z. i. van een angstvallig bewaren van openingen op het

gevechtsveld geen sprake kan zijn. Ik zou wel graag van den geachten debater vernemen, hoe hij dan onze zware mitrailleurs wil gebruiken. Naar mijn meening is het vuren door openingen zeer goed mogelijk. De mitrailleurs moeten met de vóór-compagnieën mede en de openingen, die dan hier dan daar ontstaan, benutten: zij moeten het recht hebben aan infanteriegroepen tijdelijk het verder voorwaarts gaan te verbieden.

Majoor DE GELDER heeft tegen mij den ernstigen grief, dat ik de psychologische zijde van onze gevechtsvoorschriften buiten beschouwing liet. Ik deed dit met het oog op tijdsbesparing. In mijn voordracht staat dienaangaande o.a.: „Met het karakter van ons volk moeten onze gevechtsvoorschriften rekening houden. Onze voorschriften moeten niet, zooals de Franse voorschriften graag doen, voortdurend op het moreel werken; daarvoor is de Nederlander te nuchter”. Het eenige middel om het moreel tot een hoog peil op te voeren is het voorbeeld, het voorgaan van den et. onder alle omstandigheden. Wat in ons A.G.V. betreffende den et. en den officier wordt opgemerkt, is m.i. wellicht geschikt voor opname in een handleiding, te gebruiken bij de vorming van officieren of vooraan in het Voorschrift Beoordeelingslijsten.

Ik ben het volkomen eens met majoor DE GELDER, dat de noodzakelijkheid van samenwerking van infanterie en artillerie in onze voorschriften niet krachtig genoeg kan worden aangegeven en dat deze samenwerking ook inderdaad moet worden beoefend. In Frankrijk wordt zelfs bij kleinere oefeningen der infanterie artilleriepersoneel ingedeeld. Ongetwijfeld is een detacheren van infanterieofficieren bij de artillerie en omgekeerd van veel belang. Ook van de zijde onzer hoogste artillerieautoriteiten wordt hierop aangedrongen.

Majoor DE GELDER wijst op het onvolledige onzer infanterieaanwijzingen. We moeten echter bedenken, dat deze aanwijzingen nog slechts zeer voorloopig zijn; de Belgische aanwijzingen, die tot voor korten tijd werden gehezigd, en de

Deensche aanwijzingen voor de infanterie zijn niet uitgebreider dan de onze.

De kapitein VAN SANTEN meent, dat de grondbeginselen, die hij had bijeengezameld, door onze moderne gevechtsvoorschriften zijn omvergeworpen. Voorzover ik er over oordeelen kan, geloof ik, dat hij te pessimistisch is. Tenminste onze infanterieaanwijzingen huldigen, zooals daar straks reeds werd betoogd, wel degelijk het beginsel, dat in het gevecht de volgende afdeelingen niet dienen om de voorste linie te verdichten, doch om het gevecht verder te dragen. Wat betreft de compagnie staat dit duidelijk aangegeven. Voor het bataljon zijn nog geen aanwijzingen verstrekt. Betreffende de groep en de sectie mochten de aanwijzingen wel iets duidelijker zijn. Het vervangen van vóórsectiën door ondersteuningssectiën wordt in onze aanwijzingen aange troffen. Waarschijnlijk zal dit bij de behandeling van het bataljon en het regiment ook voor grootere afdeelingen worden bepaald. Het voorwaarts passeeren, ook in grooter verband, zal ongetwijfeld, ook in den bewegingsoorlog, meermalen moeten worden toegepast. De Engelsche methode, die dit passeeren steeds wil toepassen en het vooraf bepaaldelijk regelt, schijnt me niet aanbevelenswaardig.

Volgens den kapitein VAN SANTEN is ook zijn beginsel, dat de voorste lijn eener stelling niet sterk bezet moet worden, door onze gevechtsvoorschriften in den hoek gedrukt. Wij hebben onze ervaringen getrokken uit de laatste verdedigingsmethoden der oorlogvoerenden, die meenden, dat de eerste lijnen eener stelling bij een grooten aanval niet te houden waren. Zij hechtten aan het behoud van het terrein niet meer die waarde, welke men er vroeger aan toekende. M.i. moet goed onderscheid worden gemaakt tusschen de verdediging in den bewegingsoorlog en die in den stellingoorlog. Bij de eerste zal de voorste lijn krachtig moeten worden bezet en dit zal ook mogelijk zijn, daar de aanvallende artillerie haar kracht niet ten volle zal kunnen benutten. Naarmate de verdediger meer tijd krijgt, organiseert hij zijn stelling dieper. Wat den stellingoorlog betreft, zijn onze voorschriften

waarschijnlijk wat te star. Er komt niet voldoende in tot uiting, dat onder sommige omstandigheden de eerste lijnen slechts zwak bezet zullen moeten worden. De verdediging heb ik in mijn voordracht slechts in het kort besproken, omdat zij de volgende maand grondig zal worden behandeld.

Dat de Franschen in Mei '17 aan „Le Chemin des Dames” de eerste lijn nog te sterk bezetten, ligt aan de fout der Franse infanterie om de aanwijzingen, door het opperbevel gegeven, gewoonlijk eerst na herhaalde aansporingen daartoe op te volgen.

De kapitein VAN SANTEN gelooft, dat ik het tijdstip, waarop de tegenaanval moet worden ingezet, vroeger wil stellen dan het A.G.V. dit doet. Dit tijdstip is, naar mijne meening, niet voor alle gevallen aan te geven. Ik vind, dat het A.G.V. door betreffende dit punt algemeen te willen blijven, juist te stug wordt. Het voorschrift moet, zonder schematisch te worden, aangeven, waar de reserve is opgesteld, wat zij doet, wanneer een groote aanval op het punt staat los te komen en waar en wanneer zij, in den bewegings- en in den stellingoorlog, in het algemeen moet worden gebruikt.

De heer v. S. bestrijdt mijne opvatting, dat bij de verdediging de infanteriedelen, die de ondersteuningsstrook bezetten, niet voor tegenstooten moeten worden gebezigd. Ik geef graag toe, dat bij kleine ondernemingen van den vijand de door mij bedoelde eenheden offensief zullen kunnen optreden. Ik had bij het uiten van mijn meening het oog op de handelingen van den verdediger bij een grooten aanval. Dan mag het verdedigingssysteem, dat zijn dus in de eerste plaats de hoofdweerstand- en de ondersteuningsstrook, niet gedesorganiseerd worden. Onze voorschriften moeten dit duidelijk aangeven.

De kapitein VAN SANTEN vraagt mij, of ik meega met de infanterieaanwijzingen, waar deze de steunpunten omringen door een hindernis. Ja: want deze steunpunten moeten de eilanden vormen, die de verdediger bij een vijandelijken aanval wil behouden om de tegenpartij te heletten met volle kracht door te gaan en om het hernemen van het terrein te vergemakkelijken. Wij moeten deze steunpuntjes niet

beschouwen als de vroegere grootere offensieve steunpunten.

Betreffende den luchtdienst meent de geachte debater mij te moeten wijzen op, wat hij noemt, een „slip of the pen” Missehien heb ik rij daar straks onduidelijk uitgedrukt. De meening van den debater zal wel niet veel verschillen van de mijne. Ik lees in mijn voordracht: „Wij zullen aan de commandanten der groote eenheden slechts spaarzaam vliegtuigafdeelingen voor de verkenning op korteren afstand kunnen toedeelen.” De reden hiervan is n.i. gelegen in de noodzakelijkheid op de eerste plaats de verkenning op groote afstanden te waarborgen. Ik heb niet gezegd, dat de vijandelijke vliegers ons alle actie zullen kunnen beletten, maar dat wij er rekening mee moeten houden, dat de tegenstander het overwicht in de lucht zal bezitten.

Majoor JASINK vraagt mij, waarom ik aan de opleiding tot geweerschutter meer waarde wil hechten dan aan die tot mitrailleurshutter. Maar dat wil ik zeker niet. Ik wilde er juist op wijzen, dat de opleiding tot mitrailleurshutter gewoonlijk in het gedrang komt, dat zij degelijker moet zijn.

Majoor JASINK kan zich geen geval voorstellen, dat de geweergroepen aan de, mitrailleurgroepen zouden moeten voorafgaan. Toch zijn er zulke gevallen. Immers de geweergroepen vormen in de eerste plaats de stootkracht der infanterie. Wanneer dus de stootkracht het eerst noodig is, zullen de geweergroepen vooraan moeten gaan. Dit zal het geval zijn in den loopgravenstrijd, wanneer de aanval vanuit loopgraven op zeer korten afstand van den verdediger wordt begonnen.

Hiermede Mijnheer de Voorzitter, heb ik de Heeren debaters beantwoord.

De VOORZITTER: Mijne Heeren. Het oogenblik tot sluiting van de discussie is aangebroken.

Wij danken den heer VAN SLOBBE voor de moeite, die hij zich heeft gegeven om de vrucht van zijn studie ten behoeve van onze Vereeniging samen te stellen, wij brengen hem gaarne hulde voor de uftnemende wijze, waarop hij zijn denk-

beelden aan ons heeft voorgedragen. Door zijn logischen gedachtengang, zijn helder betoog en zijn opgewekte wijze van spreken heeft hij onze aandacht voortdurend geboeid.

Verder betuig ik de erkentelijkheid der vergadering aan de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen; en ten slotte dank ik den correspondent der Vereniging te dezer stede voor de wijze, waarop hij het Bestuur behulpzaam is geweest bij de voorbereiding dezer bijeenkomst.

En hiermede sluit ik de samenkomst.

BESCHOUWINGEN OVER MODERNE GEVECHTS- VOORSCHRIFTEN, IN HET BIJZONDER WAT DE INFANTERIE BETREFT.

Stellingen:

1. Reeds terstond na het uitbreken van den wereldoorlog bleken de bestaande gevechtsvoorschriften niet op de hoogte van hun tijd. Met de afstootende kracht der vuurwapenen was niet voldoende rekening gehouden.
2. Niettegenstaande de kracht van den aanvaller, vooral door het inzetten van steeds machtiger artillerie, voortdurend werd vergroot, kon de verdediger aan den druk van den aanvaller weerstand bieden, zoolang niet de infanterie door een nieuwe bewapening en een andere vechtwijze weer tot manoeuvreeren in staat was geraakt.
3. Ofschoon de moderne tactiek gedeeltelijk berust op ervaringen onder abnormale omstandigheden verkregen en haar verdere ontwikkeling vermoedelijk nog met geduchte schokken zal geschieden, beteekenen de na den oorlog verschenen gevechtsvoorschriften toch een mijlpaal op den weg der ontwikkeling.
4. De gevechtsvoorschriften en aanwijzingen, na den oorlog aan het Nederlandsche leger gegeven, gaan over het algemeen uit van gezonde moderne beginselen.
5. Uit den aard der zaak zijn zij nog niet in evenwicht. Zij missen de voor ons, die geen school in de practijk hebben doorloopen, zoo noodige vastheid van lijn.

6. Zij geven geen helder beeld van het moderne gevecht der verbonden wapens en van dat der infanterie, hetgeen voor ons leger, waarvan de aanvoering voor een groot deel in handen van verlofspersoneel komt, toch dringend noodig is.
7. Onze gevechtsvoorschriften moeten gebaseerd zijn op Nederlandsche toestanden; zij mogen echter niet verzuimen de onder andere omstandigheden toe te passen vechtwijzen aan te geven.

Bronnen.

Instruction provisoire sur l'emploi tactique des grandes unités du 6 Octobre 1921.

Règlement provisoire de Manoeuvre d'infanterie du 1er février 1920.

Instruction sur l'organisation du terrain du 22 août 1917.

Führung und Gefecht der verbundenen Waffen vom 1 September 1921.

Ausbildungsvorschrift für die Fusztruppen im Kriege. Jan. 1918.

Field Service Regulations Volume II Operations 1920. Provisional.

Infantry Training Volume II War 1921. Provisional.

Règlement d'exercices et d'évolutions de l'infanterie. Armée Belge 1922.

Leidraad voor de Gevechtsopleiding van het Deensche leger ten gebruike bij de Recrutenschool. 1922.

Ealck. Entwicklung der Taktik im Weltkriege.

Rohrbeck. Ein Handbuch auf Grund der Erfahrungen im Weltkriege. 1919.

Culmann. Cours de Tactique Générale. 1922.

Ludendorff. Meine Kriegserinnerungen. 1919.

Von Bernhardt. Vom Kriege der Zukunft. 1920.

Rouvard. Les Leçons militaires de la Guerre. 1920.

Bégou. Conseils Pratiques pour l'Instruction des Petites Unités d'infanterie. 1921.

Engelhard. Conseils pour l'Instruction pratique des Unités d'Infanterie. 1921.

Pfeifer. Gesichtspunkte für die Gefechtsausbildung der Infanterie. 1921.

Rühle von Lilienstern. Die Gruppe. 1922.

De door den G. S. gepubliceerde verslagen van luit-kol. Hilwig.

Revue Militaire Générale 1920—'22. Lucius. La refonte des régiments et notre doctrine de guerre.

Mil. Spect. Juli—Aug. '22. Maj. Seyffardt. Gebruik artillerie.

Mavors Mei '22. Kapitein Jhr. Alting von Geusau. Over de verdediging in den bewegingsoorlog.

**BIJLAGE BIJ HET GESPROKENE DOOR MAJOOR
SEYFFARDT IN DE VERGADERING VAN
19 DECEMBER 1922.**

Voorbeeld van een schema voor indeeling Voor-
schrift Gevecht verbonden wapens.
*(zooals de samensteller van het voorschrift er een vóór de
bewerking moet opstellen en dat bij de uitwerking in
allerlei opzichten gewijzigd en uitgebreid kan worden).*

A. INLEIDING.

I. Algemeene grondslagen waarop het voorschrift berust, (dus de leeringen van den wereldoorlog met het oog op: bewapening, organisatie, de vuurwerking, de nieuwe strijdmiddelen, de bevelvoering, het algemeen karakter der oorlogvoering).

II. Algemeene aanwijzingen, (betreffende: bevelen, verband, verbindingdienst, verkenning, beveiliging, legering enz.)

B. DE VERDEDIGING.

H o o f d s t u k I. Algemeene grondslagen.

(Vóór- en nadeelen van dezen strijdvorm; gebruik en versterking van het terrein; troepenindeeling; bevelvoering, verbindingen enz.)

H o o f d s t u k II. Maatregelen vóórdát de vijand binnen geschutbereik is.

H o o f d s t u k III. Maatregelen nadát de vijand binnen bereik verdragend geschut gekomen is. (Dus tijdens 's vijands nadering, de eerste gevechtsaanraking en inleidende gevechten).

H o o f d s t u k IV. Maatregelen in het tijdperk van 's vijands voorbereiding en gereedstelling. (Tegenvoorbereiding).

H o o f d s t u k V. Het verdedigend gevecht.

H o o f d s t u k VI. De tegenaanval.

H o o f d s t u k VII. De terugtocht.

C. DE AANVAL.

H o o f d s t u k I. Algemeene grondslagen. Voordeelen van dezen strijdvorm; noodzakelijke voorwaarden voor de keuze van dien vorm; bevelvoering; verbindingen enz.).

H o o f d s t u k II. De marsch n a a r, doch nog buiten bereik van den vijand. (Altijd vliegergevaar; hoe wordt gemarkeerd? verschillende wegen voor de wapens; tactische overwegingen staan achter bij gemak van den troep).

H o o f d s t u k III. Marsch naar den vijand, eigen verken-
ningsorganen krijgen aanraking met die des vijands, voorhoeden
en hoofdmacht zijn nog buiten geschutbereik. (Tactische over-
wegingen bepalen den marschvorm; hoe is deze? voorhoeden enz.)

H o o f d s t u k IV. Marsch binnen bereik van 's vijands
verdragend geschut. (Naderingsmarsch; hoe is deze? voorhoeden;
artillerie enz.)

H o o f d s t u k V. Eerste gevechtsaanraking; inleidende
gevechten. (Uiterlijk nu zal de A.B. zijn besluit moeten nemen:
al of niet aanvallen; voorloopig aanvalsplan.)

H o o f d s t u k VI. De voorbereiding en de gereedstelling.
Aanvalsbevel.

H o o f d s t u k VII. De uitvoering van den aanval.

H o o f d s t u k VIII. De vervolging.

H o o f d s t u k IX. Maatregelen na afgeslagen aanval.

AANVAL EN VERDEDIGING IN BIJZONDERE OMSTANDIGHEDEN.

H o o f d s t u k I. De stellingoorlog.

H o o f d s t u k II. Gevechten bij duisternis.

H o o f d s t u k III. Gevechten om rivierovergangen.

H o o f d s t u k IV. Gevechten in bosschen, oorden, e.d.
enz. enz.
